Bal Bhagwan Shikshan Prasarak Mandal, Ahmedpur

Vasantrao Naik B.Ed. College, Shirur Tajband

Tal. Ahmedpur, Dist. Latur -413514

(Affiliated :- Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded)

Number of Research paper/Article per teacher published in the journals notified on UGC website during the last five years

Dr.Patil N.S

Vasantrao Naik B.Ed.College Shirur Taj Ahmedpur Dist Latur

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

ISSN No. : 2350-0972

NIIRJ

NEW INTERNATIONAL INSISTANT RESEARCH JOURNAL

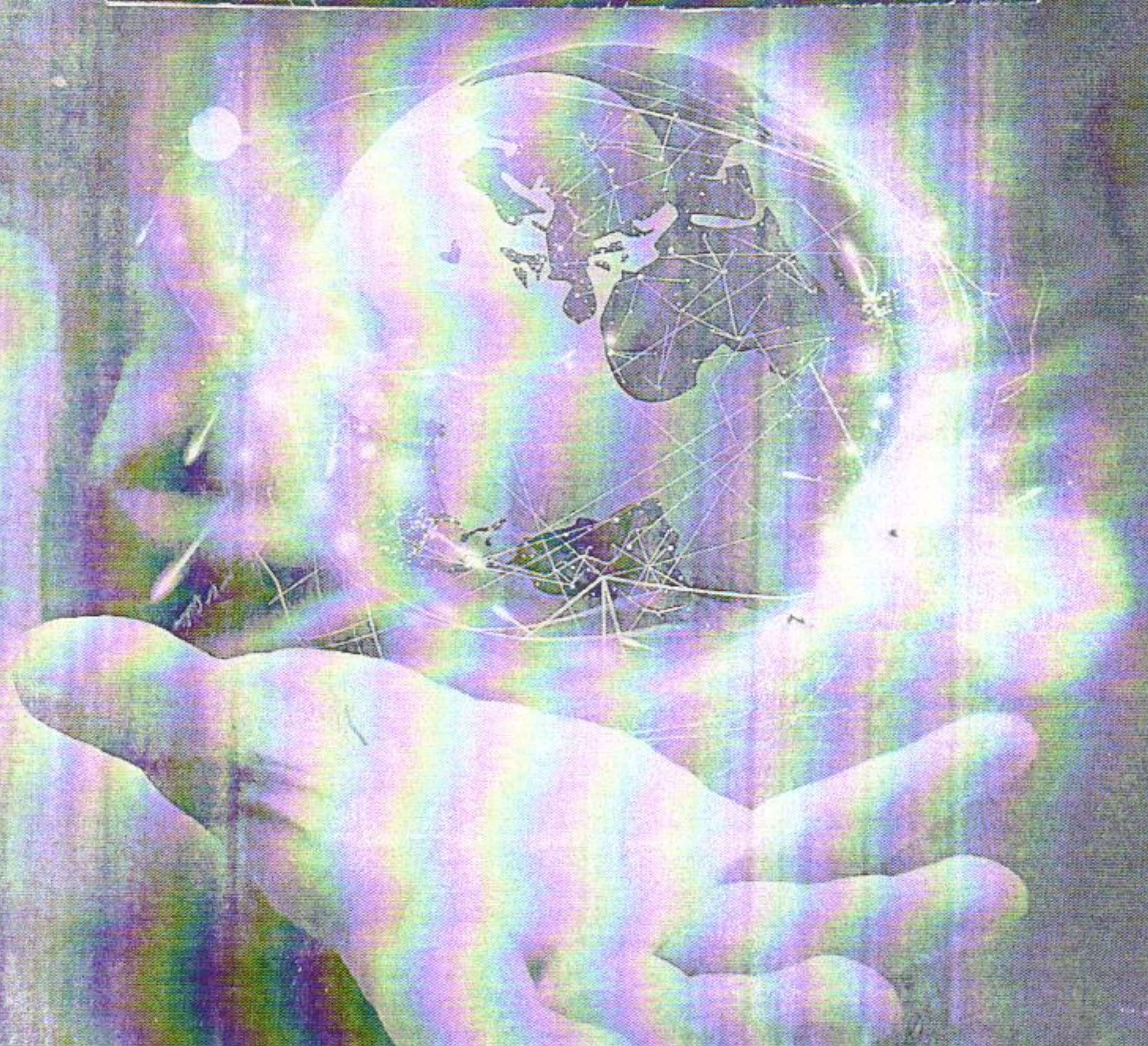

♦ Chief Editor ♦

Asst. Prof. A . V. Hingmire

Prathmesh Prakashan

Prathmesh Prakashan, Aurangabad

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj) Tq.Ahmedpur Dist.Latur

NEW INTERNATIONAL

INSISTANT RESEARCH JOURNAL

CONTENTS

Sr. No.	Title & Name of the Author(s)	Page No.
1	Province of Development in Mid-Day Meal Schemes. PRAKASH R. MAHAKALKAR	1
2	सद्यस्थितीतील तंत्रज्ञानाची शिक्षक प्रशिक्षणातील उपयुक्तता श्रीमती मीरा लिंबाजीराव कदम / डॉ. बनाळे यु.व्ही.	3
3	SERVICE SECTOR CONTRIBUTION TO GDP Dr.BALKRUSHNA S. INGLE	8
4	आजच्या शिक्षणातील नवप्रवाह डॉ. बेलोकर के.ए.	11
5	Agriculture Produce Market Committee Reforms in India Sanjay B. Talatkar,	14
6	ऊसतोड महिला कामगारांची स्थिती व जीवनविषयक दृष्टिकोन प्रा.महादेव चैतराम चुंचे	21
7	छत्रपती शिवाजी महाराजांचे शेतीविषयक धोरण प्रा.राजकुमार ज्ञानोबा चाटे	24
8	Language Laboratory an Innovation in English Language Teaching Mr. Sapkal G.D. / Dr. Arati P.Sapkale	29
9	AAPPRAISAL ON TEXT MINING IN DATA MINING V.S.Padmini	32
10	इंद्रजित भालेराव यांच्या साहित्यकृती मधील स्त्रीजीवन प्रा. जाधव ए. एस.	40
11	Customer Satisfaction Survey of Life Insurance Corporation of India. Dr.Barde A.B.	43
12	महाराणी येसूबाई : राजकीय कार्य सौ.आसेगावकर संध्या सखारामपंत	47
13	తెలంగాణ సాహిత్య విమర్శ పూర్వాపరాలు టిజి నాగరాజు	49
14	DR. B. R. AMDEBKAR'S VISION AND MISSION FOR THE ECONOMIC EMPOWERMENT OF WOMEN – IMPACT AND CONTEMPORARY RELEVANCE *DR. INDIRA*	57

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq Ahmedpur Dist Latur

15	Inculcating Creativity & Innovative attitude amongst Students Prin. Dr. L. K. Shitole	63
16	THE TRADITIONAL STUDIES ON MEDICINAL PLANTS IN GADCHIROLI DISTRICT, MAHARASHTRA Suresh B. Rewatkar	66
17	A Study on Nutritive Intake of Private School Going Children (13-15 years) of Nagpur (MS) and Vijayawada (AP) Srilakshmi Potluri *, Deepali Kotwal	69
18	Alienation in Students Dr khan Shahnaz Bano Mohammad Ashfaque	79
19	MANAGEMENT EDUCATION AND VALUE INCULACTION Dr. Kishor H. Dhote	87
20	PROCUREMENT, MANAGEMENT AND USE OF E-RESOURCE IN CURRENT LIBRARY TRENDS: COMMON ISSUES Bangaram Ram Prasad	89
21	EMPOWERMENT OF TRIBAL WOMEN THROUGH EDUCATION BS IMRAN PASHA	94
22	सर्जनशीलता व अध्यापन-अध्ययन प्रक्रिया सारिका महादेव जामगे	99
23	मानवतेचा अविरत स्त्रोत सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामी प्रा.डॉ.निळकंठ शंकरराव पाटील	102

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

ORIGINAL ARTICLE

मानवतेचा अविरत स्त्रोत सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामी

प्रा.डॉ.निळकंठ शंकरराव पाटील.
वसंतराव नाईक अध्यापक महाविद्यालय,
शिरुर ताजबंद ता. अहमदपूर जि. लातूर.

प्रस्तावना:

इसवी सनाच्या बाराव्या शतकात सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींनी अवतार धारण केला व संपूर्ण विश्वाला मानवतेची हाक दिली.धार्मिक शिक्षण, मुल्य शिक्षण, सामाजिक शिकवण यातून मानवता विषयक धडे दिले.विश्वातील संपूर्ण मानव समाज हा फक्त मानव आहे.मानवाने मानवाशी मानवासारखे वागावे हा मानवतेचा अर्थ होय. मानवाने मानवाशी तसेच इतर जिवांशी ही मानवतेने वागण्याचा उपदेश सर्वज्ञानी केला.स्वातंत्र्य, समता, बंधुता, न्याय, सत्य, अहिंसा, प्रेम, सेवा, सर्वधर्म समभाव, सहिष्णुता आदी मानवी मूल्यांची शिकवण सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींनी मानव समाजाला दिली.सर्वज्ञांनी सर्व विश्वाला कशी वागणूक द्यावी यासंदर्भात केवळ ज्ञान न देता आचरण युक्त ज्ञान दिले, अनुभूती दिली त्यामुळे मानवता विषयक प्रेरणाही दिली.म्हणूनच सर्वज्ञ श्री चक्रधरांना मानवतेचा अविरत स्त्रोत संबोधता येइल.

१)मानवता धर्माची शिकवण: सर्वज्ञ श्री चक्रधर आणि समाजाला मानवता धर्माची शिकवण दिली. समाजातील सर्व मानव जात या नात्याने सर्व समान आहेत.मानवत ते बावत सर्वज्ञ म्हणतात,

तुम्ही अच्यूत गोत्रीय कि गा:

या वचनाप्रमाणे सर्व मानव समाज हा परमेश्वर निर्मित आहे.सर्वजण परमेश्वराची लेकरे असल्याने सर्व मानवामध्ये बंधुत्वाचे नाते आहे या दृष्टीने सर्व मानव एकमेकांचे बंधू भगिनी आहेत, अशी विश्वबंधुत्वाची हाक सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींनी सपुर्ण विश्वबाला दिली.बंधुत्व या नात्याने सर्व मानवामध्ये प्रेमाचे म्हणजेच मानवतेची संबंध असावेत असे सर्वज्ञ सांगतात.मानवाने एकमेकाचा मनो धर्म सांभाळला पाहिजे.परमेश्वर निर्मिती या सृष्टीमध्ये सृष्टीतील सर्व जीव जसे पशुपक्षी, प्राणी, वृक्षवल्ली सुद्धा परमेश्वर निर्मित असल्याने त्यांच्याशी असलेले संबंध इतर नात्या प्रमाणेच सांभाळावीत. यासाठीच तुकाराम महाराज म्हणतात,

वृक्षवल्ली आम्हा सोयरे:(तुकाराम अभंग)

या सृष्टीतील सर्व जीवांनी एकमेकाचा सांभाळ केला पाहिजे कारण येथील सर्वांचा पिता एकच परमेश्वर आहे या दृष्टीने आपण सर्व मानव आणि मानवता धर्माचे पालन केले पाहिजे असा उपदेश जणु सर्वज्ञ करत आहेत.

२) समता व समानतेतील मानवता: मानवतेचा दुसरा विचार मध्ये समता व समानता होय. समाजामधील प्रत्येक घटकाला समता व समानतेची वागणूक द्यावी यादृष्टीने सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींनी प्रयत्न केले. समाजामध्ये स्त्रिया व पुरुष अशा दोन जाती आहेत.स्त्रियांना समाजामध्ये दुय्यम वागणूक दिली जाते तसेच स्त्रियांना कनिष्ठ दर्जा दिला जातो.अशा सर्व स्त्रियांना सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींनी समाजामध्ये जगण्याचा, वागण्याचा समान हक्क प्रदान केला. स्त्रिया व पुरुष यांना समान हक्क आहेत असे सांगताना सर्वज्ञ मानतात,

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur
Scanned with ACE Scanner

Peer Reviewed Referred and UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730 AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume-VIII, Issue-I
January - March - 2019
Marathi

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

Ajanta Prakashan

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

EDITORIAL BOARD

Professor Kaiser Haq
Dept. of English, University of Dhaka,
Dhaka 1000, Bangladesh.

Roderick McCulloch
University of the Sunshine Coast,
Locked Bag 4, Maroochydore DC,
Queensland, 4558 Australia.

Dr. Ashaf Fetoh Eata
College of Art's and Science
Salman Bin Adbul Aziz University, KAS

Dr. Nicholas Loannides
Senior Lecturer & Cisco Networking Academy Instructor,
Faculty of Computing, North Campus,
London Metropolitan University, 166-220 Holloway Road,
London, N7 8DB, UK.

Muhammad Mezbah-ul-Islam
Ph.D. (NEHU, India) Assot. Prof. Dept. of
Information Science and Library Management
University of Dhaka, Dhaka - 1000, Bangladesh.

Dr. Meenu Maheshwari
Assit. Prof. & Former Head Dept.
of Commerce & Management
University of Kota, Kota.

Dr. S. Sampath
Prof. of Statistics University of Madras
Chennari 600005.

Dr. D. H. Malini Srinivasa Rao
M.B.A., Ph.D., FDP (IIMA)
Assit. Prof. Dept. of Management
Pondicherry University
Karaikal - 609605.

Dr. S. K. Omanwar
Professor and Head, Physics,
Sat Gadge Baba Amravati
University, Amravati.

Dr. Rana Pratap Singh
Professor & Dean, School for Environmental
Sciences, Dr. Babasaheb Bhimrao Ambedkar
University Raebareily Road, Lucknow.

Dr. Shekhar Gungurwar
Hindi Dept. Vasantrao Naik
Mahavidyalaya Vasarni, Nanded.

Memon Sohel Md Yusuf
Dept. of Commerece, Nirzwa College
of Technology, Nizwa Oman.

Dr. S. Karunanidhi
Professor & Head,
Dept. of Psychology,
University of Madras.

Prof. Joyanta Borbora
Head Dept. of Sociology,
University, Dibrugarh.

Dr. Walmik Sarwade
HOD Dept. of Commerce
Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada
University, Aurangabad.

Dr. Manoj Dixit
Professor and Head,
Department of Public Administration Director,
Institute of Tourism Studies,
Lucknow University, Lucknow.

Prof. P. T. Srinivasan
Professor and Head,
Dept. of Management Studies,
University of Madras, Chennai.

Dr. P. Vitthal
School of Language and Literature
Marathi Dept. Swami Ramanand
Teerth Marathwada University, Nanded.

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College

EDITORIAL BOARD

Dr. Jagdish R. Baheti
H.O.D. S. N. J. B. College of Pharmacy,
Neminagar, A.P. Tal Chandwad, Dist. Nashik.

Dr. Sadique Razaque
Univ. Department of Psychology,
Vinoba Bhave University,
Hazaribagh, Jharkhand.

Prof. Ram Nandan Singh
Dept. of Buddhist Studies University of Jammu.

Dr. Patil Nilkant Shankarrao
Principal, Vasantrao Naik Adhayapak Mahavidyalaya,
Shirur Tajband, Tal. Ahmedpur Dist. Latur

Prof. Rakh Chandrasekhar Sheshrao
Asst. Professor, Vasantrao Naik Adhayapak Mahavidyalaya,
Shirur Tajband, Tal. Ahmedpur Dist. Latur

Dr. Kadam Vekant Kashinath
Asst. Professor, Vasantrao Naik Adhayapak Mahavidyalaya,
Shirur Tajband, Tal. Ahmedpur Dist. Latur

Prof. Pujdekar Hiraman Sarang
Asst. Professor, Vasantrao Naik Adhayapak
Mahavidyalaya, Shirur Tajband,
Tal. Ahmedpur Dist. Latur

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

PUBLISHED BY

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

१०. उच्च शिक्षणासमोरील आव्हाने

प्राचार्य, डॉ. पाटील निळकंठ शंकरराव
वसंतराव नाईक अध्यापक महाविद्यालय, शिरुर ताजबंद.

भारतातील उच्च शिक्षणाची परंपरा ही शेकडो वर्ष पुरातन असुन काळानुरुप बदल होत. आधुनिक शिक्षणाची सुरुवात ही देश पारतंत्र्यात असताना ब्रिटनमधील शिक्षण पध्दतीवर आधारीत शिक्षणप्रणाली विकसित झाली आहे.

सद्य परिस्थितीमध्ये समाजाचे एकुण एक घटक अत्यंत वेगानी बदलत आहेत. तंत्रज्ञानाच्या क्रांतीनंतर जीवनाच्या वेगवेगळया क्षेत्रात मोठया प्रमाणात बदल झाले आहेत. या बदलामुळे व्यक्तिच्या भावभावना, आशा, आकांक्षा, विचार बदलले आहेत. या सर्व बदलांना समावुन घेवुन विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षण देणे हे भारतातील उच्च शिक्षण देणा-या संस्थेसमोर आव्हान आहे.

विशाल भूभागावर वसणा-या भारतातील समाजात अनेक असमानता आहेत. शहरी ग्रामीण, आदिवासी, डोंगरी विविध भाषा बोलणारे जातीच्या दृष्टीने विकसित व मागास या सर्व गोष्टींना सोबत घेवुन प्रसंगी त्यावर मात करुन भारतातील उच्च शिक्षणाची वाटचाल चालु आहे. या सर्व गोष्टीचा प्रभाव भारतीय शिक्षणाच्या गुणात्मक विकासावर पडुन अपेक्षित लक्ष गाठने शक्य होत नाही. या सर्व अडचणी असल्यातरी आजच्या समाजास शिक्षणास प्राधान्यक्रम दयावेच लागेल. कारण मॅनेजमेंट गुरु पीटर ड्रकर यांनी मांडल्याप्रमाणे येणा-या काळात ज्ञानाधिष्ठित समाज हा त्यांच्यासमोरील सर्व संकटावर मात करण्यास सक्षम ठरेल व असा समाजच बदलणा-या परिस्थितीत टिकुन राहील.

भारतीय ज्ञान आयोगाचे प्रमुख सॅम पित्रोदा यांनी भारतीय समाजास या सर्व बदलासह सक्षम बनवणारी विचार धारा दिली आहे. या सर्वांची अमलबजावनी व्यवस्थितपणे करुन उच्च शिक्षणासमोरील अव्हानांचा सामना करता येईल. आज रोजी विद्यापीठ, महाविद्यालय, शिक्षण प्रसाराशी कटिबद्द अनेक संस्था, यांचा विचार करता अनेक गोष्टीत अपेक्षित बदल करणे गरजेचे आहे.

अभ्यासक्रम

पाठयक्रम कालानुरुप न बदल्यामुळे उच्च शिक्षण घेणा-या विद्यार्थ्यांचे समायोजन समाजात होताना दिसत नाही. मोठया प्रमाणात पदव्या घेवुन बाहेर पडणा-या पदवीधारकांच्या फौज हाताला काम नाही म्हणुन सुशिक्षित बेकार म्हणुनन येत आहेत. यामुळे आमच्या विद्यापीठाच्या पदव्यांची किंमत समाजात उरली नसल्यांची स्थिती ब-याच वेळा समोर येते.

पाठयक्रमाची निर्मिती, अमलबजावणी व मूल्यमापन या तिन्ही पातळयावर एक जरी कमकूवत झाली तर सर्व शिक्षण प्रक्रियेची गुणवत्ता ढासळते म्हणुन या तिन्ही प्रक्रियेचा एकत्रीत व आगोदर विचार करावा लागतो.

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq Ahmedpur Dist Latur
Scanned with ACE Scanner

Impact Factor-7.675 (SJIF) ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refereed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

December-2021

ISSUE No- (CCCXXIX) 329- A

WOMEN'S STATUS : PROBLEMS & SOLUTIONS

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor
Dr.Manisha Arvind Kotgire
Assistant Professor
& Head Department of Commerce
Kohinoor Arts, Commerce & Science
College, Khultabad, Dist. Aurangabad(MS)

Editor
Dr. Baliram Pawar
Head, Department of Sociology
Mahatma Phule Mahavidyalaya
Kingaon Latur Maharashtra

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.) To.Ahmedpur Dist.Latur

B.Aadhar

This Journal is indexed in :
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

For Details Visit To : www.aadharsocial.com

Aadhar Publications

(SJIF) Impact Factor-7.675 ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refereed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

December-2021

ISSUE No- (CCCXXIX) 329-A

WOMEN'S STATUS : PROBLEMS & SOLUTIONS

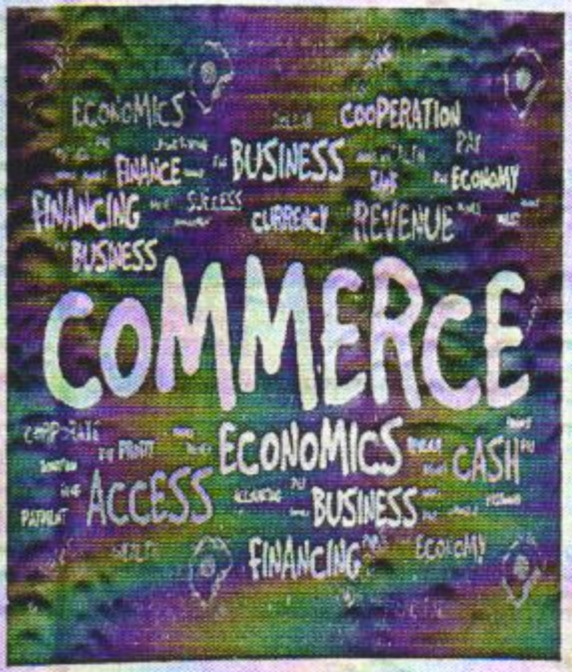

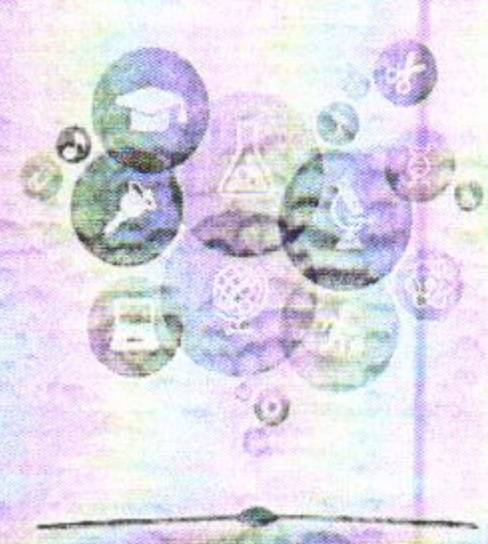

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor:
Dr.Manisha Arvind Kotgire
Assistant Professor &
Head Department of Commerce
Kohinoor Arts, Commerce & Science
College, Khultabad, Dist. Aurangabad(MS)

Editor:
Dr.Baliram Vasantrao Pawar
Head, Department of Sociology
Mahatma Phule College Kingaon
Tq.Ahmebpur
Dist.Latur Maharashtra

The Journal is indexed in:

Scientific Journal Impact Factor (SJIF)

Cosmos Impact Factor (CIF)

International Impact Factor Services (IIFS)

Aadhar International Publication

Principal

Vasantrao Naik B.Ed College

INDEX

No.	Title of the Paper / Authors' Name	Page No.
1	Ashoka's Contribution To Buddhism — Dashavant Maruti	1
2	An Overview onSocio-Political Participation ofIndian Women — Dr. Salma Ab. Sattar	4
3	Problems And Solutions Of Working Women — Anilkumar. M. Mandolkar	7
4	Women's Education: Issues and Challenges — Basappa S	11
5	Difficulties Confronted By Working Women And The Solutions — Mrs. A. Subhashini	21
6	Women's Participation In Politics — Dr.Geeta Patil	26
7	A study on public awareness and perception on covid-19 vaccine in Karnataka state — Dr. M. Amulya	31
8	Mamang Dai's Stupid Cupid: Thinking Contemporary Womanhood — Mr. Jamu Meto	37
9	Womens problems in India — Dr. Rajashree s Maranoor	42
10	Social Women's Status — Dr.Vithalrao Shankarrao Rajole	48
11	Study Of Women Entrepreneurship And Empowerment — Dr.Suvarna S Madar	52
12	A Study On Hrd Management Practices In Banking Sector — Dr. Lakshmamma Hr	56
13	Problems And Solutions Working Women — Dr.K.Gayathri	60
14	The Genesis of Self Help Groups — Dr. M.Anuradha /P. T. Krishnam Naidu	62
15	Human rights and Problems of Indian Women — Dr. M. Subhashchandra	66
16	Impressive and successful women in Politics — Dr.Appu U. Rathod	70
17	Trafficking Of Women In India: A Human Rights Issue — Dr. Nabamita Paul Ray	75
18	बदलती समाज रचना व स्त्री शिक्षण — प्रा.डॉ.कदम व्यंकट काशिनाथराव	83
19	जागतिकीकरण आणि स्त्री शिक्षणाची वाटचाल — प्रा.डॉ.पाटील तिळकठ शंकरराव	87

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Tq.)...

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal
Impact Factor -(SJIF) -7.675,Issue NO, 329 (CCCXXIX) A
ISSN : 2278-9308
December, 2021

जागतिकीकरण आणि स्त्री शिक्षणाची वाटचाल

प्रा.डॉ.पाटील निळकंठ शंकरराव
प्राचार्य,वसंतराव नाईक अध्यापक महाविद्यालय,
शिरुर ताजबंद ता.अहमदपूर जि.लातूर

२१व्या शतकात जागतिकीकरणाचा परिणाम सर्व क्षेत्रात अपरिहार्यपणे प्रकट होताना स्पष्ट दिसतो आहे. १९८६ नंतर डंकेल प्रस्तावाने जगभरात खळबळ माजवली. पुढे जनरल अॅग्रीमेंट ऑन टेरिफ अॅड ट्रेरिफ अॅड ट्रेड गॅट करार हिरीरीने जगापुढे मांडला गेला. अनेक देशांनी त्यावर उत्स्फुर्तपणे स्वाक्षऱ्या केल्या. तर काहींना बलाढय राष्ट्रांच्या छुप्या दडपशाळीला बळी पडून त्यावर स्वाक्षऱ्या कराव्या लागल्या. अविकसित, विकसनशील राष्ट्रांनी संशय बाळगत वाट पाहून शेवटी तो करार स्वीकारला. त्यातून खाजगीकरण, उदारीकरण आणि जागतिकीकरण या त्रिसूतीचा घाला अल्पावधीत जगाच्या कानाकोपऱ्यात पोहचला. प्रभावी असलेल्या प्रसार माध्यमांनी त्यासाठी आपल्या सामर्थ्याचा अपेक्षित वापर केला. वर्ल्ड ट्रेड संघटना कार्यरत झाली. या संघटनेचे सदस्यत्व स्वीकारण्याचे आवाहन केले गेले. अनेक देशांनी गॅट करारावर स्वाक्षऱ्या केल्या. त्यात भारताचा समावेश होता. व्यापार हा एकाच कल्पनेशी जो पर्यंत वरील त्रिसूत्री कार्यरत होती तो पर्यंत त्याकडे सामान्य माणसाला आणि त्याच्या शिक्षणव्यवस्थेला लक्ष देण्याची गरज वाटली नाही. मात्र १९९८ नंतर ज्च्या करारात व्यापाराबरोबर सेवेचाही अंतर्भाव केला गेला, त्यात शिक्षण ही सेवा मानली गेली. जागतिकीकरणाच्या सेवेत शिक्षणाचा सेवा म्हणून समावेश झाला आणि त्यामुळे या सर्वांच्या जिव्हाळयाच्या शिक्षण क्षेत्रात खळबळ माजली. आता शिक्षणाचा विचार जागतिकीकरणाच्या संदर्भात करण्यावाचून पर्याय राहिलेला नाही.

जागतिकीकरण आणि शिक्षण :-

शिक्षण ही सेवा आहे. त्यामुळे शिक्षणाची सेवा ही देशांच्या सिमा संपवुन सर्वत्र पोहचवता येतो याचे भान या क्षेत्रातील तज्ज्ञाना आले. शिक्षणाचा बंदीस्त वाळु आता संपूर्ण जगाच्या मैदानात उधळण्यास सज्ज झाला. शिक्षण ही गुंतवणूक आहे. त्यामुळे शिक्षणात भांडवल गुंतवून त्यातून पुढे वारेमाप नफा कमविण्याची संधी उपलब्ध झाली आहे. याची जाणीव काही चाणाक्ष व्यक्तींना झाली; तर काही विचारवंतांना या जागतिकीकरणामुळे शिक्षणक्षेत्रात होणाऱ्या शोषणाचीही तीव्र जाणीव झाली.

१)जागतिकीकरणामुळे खाजगीकरणास चालना मिळेल.
२)शिक्षण देणाऱ्या संस्थांची व्याप्ती मर्यादित राहणार नाही
३) शिक्षण प्रचंड महाग होईल.
४) वंचित, दुबळे आणि स्त्रियांच्या शिक्षणाला मर्यादा पडतील.
५)शिक्षणातून प्रचंड शोषण केले जाईल.
६)काळ्या पैशाची उलाढाल करणाऱ्या क्षेत्रांमध्ये शिक्षणाचाही समावेश होईल.

वरील शक्यतांचा विचार करुन जागतिकीकरणाला विरोध करणाऱ्यांची संख्या वाढली. दुसऱ्या बाजूला जागतिकीकरणामुळे शिक्षणाच्या क्षेत्रात अमुलाग्र बदल होतील. त्यातून हे क्षेत्र अधिक विकसित होईल. अनेकांना संधी प्राप्त होतील अशा विचाराने प्रेरित व्यक्तींनी त्याच्या समर्थनार्थ पुढील बाबी मांडल्या.?

१)शिक्षणाच्या प्रसाराला गती येईल. शिक्षणाचा विस्तार झपाट्याने होईल.

Scanned with ACE Scanner
Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College

Vol No.: 7 Issue No. 3 March 2019

ISSN No. : 2320-9410

NIRRJ

NEW INTERNATIONAL RELIABLE RESEARCH JOURNAL

Prathmesh Prakashan

Prathmesh Prakashan, Aurangabad.

- Chief Editor -
Asst. Prof. A. V. Hingmire

- Executive Editor -
Asst. Prof. L. M. Rathod

Principal
Vasantrao Naik B.Ed College

New International Reliable Research Journal,Vol-VII, Issue 3 March 2019 ISSN - 2320-9410

NEW INTERNATIONAL RELIABLE RESEARCH JOURNAL

CONTENTS

Sr. No.	Title & Name of the Author(s)	Page No.
1	भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीत स्त्रियांचे योगदान सानप अनंत	1
2	Role of Librarian in Internet and World Wide Web Environment Priyanka Pralhad Bhoigal	7
3	समकालीन महिला उपन्यासकारों व्दाराचित्रितनारी संवेदना आव्हाळे शांता संपतराव	12
4	Stress Management Ms. Daksha H. Halkare	15
5	दुर्बलांच्या मानवी हक्कांची पायमल्ली प्रविण शिवाजीराव घुगे	18
6	सातत्यपूर्ण सर्वंकष मूल्यमापन पद्धती - एक समिक्षण बाबुराव रामराव जायभाये	21
7	सर्जनशीलता व अध्यापन-अध्ययन प्रक्रिया शेख जमीर जहुरोद्दीन	25
8	सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींचे लिंग समानता विषयक विचार प्रा.डॉ.निळकंठ शंकरराव पाटील	28

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

ORIGINAL ARTICLE

सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींचे लिंग समानता विषयक विचार

प्रा.डॉ.निळकंठ शंकरराव पाटील,
वसंतराव नाईक अध्यापक महाविद्यालय,
शिरुर ताजबंद ता. अहमदपूर जि. लातूर

प्रस्तावनाः

सृष्टी निर्मितीपासून भूतलावर स्त्री व पुरुषांचे अस्तित्व आहे.त्यांच्या या जातीला स्त्रीलिंग व पुरुष लिंग असे संबोधले जाते.परमेश्वर आणि या दोघांना परिपूर्ण असे बनवले आहे. परंतु जेव्हापासून मानव समाज निर्मिती झाली तेव्हा प्राथमिक अवस्थेत स्त्रियांना समाजामध्ये मानाचे स्थान होते.स्त्रियांना समाज, शिक्षण, राज्य कारभारामध्ये समाविष्ट होत्या.पुराणामध्ये तर स्त्रियांना देवी म्हणून पुजले जात असे.भगवद्गीतेमध्ये स्त्रियांबद्दल पुढील विधान केले आहे.

यत्र नार्यस्तु पूज्यतेः रमन्ते तत्र देवताः (श्रीमद्भगवद्गीता)

याचा अर्थ असा की जिथे स्त्रियांचा सन्मान, आदर होतो तेथे ईश्वराचे वास्तव्य असते.वैदिक काळातही स्त्रिया प्रगत होत्या मैत्रेयी गार्गी या सारख्या स्त्रिया त्या काळात होऊन गेले त्या काळी स्त्रियांना शिक्षणाचा व धर्म अभ्यासाचा पूर्ण अधिकार होता.परंतु पुढे जसजसा समाज बदलत गेला तसे समाजाने स्त्रियांना आपले दासी बनवले.त्यांच्यावर अनेक बंधने लादली.स्त्री-पुरुष असा भेदाभेद केला जाऊ लागला. स्त्रियांना कुटुंबामध्ये तसेच समाजामध्ये कनिष्ठ दर्जा, स्थान दिले.शिक्षणाच्या अधिकारापासून त्यांना वंचित ठेवले. फक्त चूल आणि मुल एवढ्यापुरते त्यांचे जीवन सीमित केले.मध्ययुगीन कालखंडामध्ये तर स्त्रियांचे कुटुंबातील व समाजातील स्थान खूपच खालावले.स्त्रियावरील अन्याय, अत्याचार खूपच वाढले.या परिस्थिती चे सर्वज्ञ श्री चक्रधर यांनी अत्यंत जवळून निरीक्षण केले. स्त्रियांना समाजामध्ये मानाचे स्थान असावे त्यांना पुरुषा समान दर्जा असावा यासाठी सर्वज्ञांनी प्रयत्न केले. किंबहुना सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामी हे स्त्रीमुक्तीचे क्रांतिकारी विचार मांडणारे आद्य प्रवर्तक होत.इसवीसनाच्या बाराव्या शतकात सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींनी समाजातील स्त्रियांचा मुक्तीचा मार्ग खुला केला.स्त्रियांचे धार्मिक, राजकीय,कौटुंबिक, शैक्षणिक अशा अनेक प्रकारच्या शोषणाला वाचा फोडली. स्त्रियांना समान अधिकार प्रदान करण्याचे काम सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींनी केले. सृष्टी मध्ये परमेश्वराने सर्व जीवांना समान अधिकार दिले आहेत या संदर्भात सर्वज्ञ म्हणतात,

जीव सर्वाधिकार्या गाः (आचार मालिका सूत्र)

सृष्टीतील सर्व जीवांना परमेश्वराने संपूर्ण अधिकार प्रदान केले आहेत.परमेश्वराने कधीही स्त्री-पुरुष असा भेदाभेद केला नाही.सर्व जीव समान अधिकाराचे आहेत.स्त्री-पुरुष असा भेद करणं विकल्प म्हणजे विपरीत बुद्धी होय.प्रसंगी आपल्या शिष्यांना स्त्री अधिकाराबाबत सर्वज्ञांनी खडसावून सुनावले.या संदर्भात सारंग पंडिता सीक्षापण या लीलतून स्त्री अधिकाराबाबत उपदेश केला आहे. सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींचे शिष्य श्री सारंग पंडित हे नेहमी स्त्रियांना हीन लेखत तसेच जेव्हा जेव्हा धर्म अभ्यासाची वेळ होईल तेव्हा स्त्रियांना धर्म अभ्यासापासून दूर ठेवत हे सर्वज्ञांच्या लक्षात आल्यानंतर सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींनी त्यांना पुढील शब्दांत सुनावले.

हा गा तुमचे ते जीवः मा यांचीया काई जीवलीयाः

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist Latur

ORIGINAL ARTICLE

सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींचे लिंग समानता विषयक विचार

प्रा.डॉ.निळकंठ शंकरराव पाटील.
वसंतराव नाईक अध्यापक महाविद्यालय,
शिरुर ताजबंद ता. अहमदपूर जि. लातूर

प्रस्तावना:

सृष्टी निर्मितीपासून भूतलावर स्त्री व पुरुषांचे अस्तित्व आहे.त्यांच्या या जातीला स्त्रीलिंग व पुरुष लिंग असे संबोधले जाते.परमेश्वर आणि या दोघांना परिपूर्ण असे बनवले आहे. परंतु जेव्हापासून मानव समाज निर्मिती झाली तेव्हा प्राथमिक अवस्थेत स्त्रियांना समाजामध्ये मानाचे स्थान होते.स्त्रियांना समाजा, शिक्षण, राज्य कारभारामध्ये समाविष्ट होत्या.पुराणामध्ये तर स्त्रियांना देवी म्हणून पुजले जात असे.भगवद्गीतेमध्ये स्त्रियांबद्दल पुढील विधान केले आहे.

यत्र नार्यस्तु पूज्यते: रमन्ते तत्र देवता: (श्रीमद्भगवद्गीता)

याचा अर्थ असा की जिथे स्त्रियांचा सन्मान, आदर होतो तेथ ईश्वराचे वास्तव्य असते.वैदिक काळातही स्त्रिया प्रगत होत्या मैत्रेयी गार्गी या सारख्या स्त्रिया त्या काळात होऊन गेले त्या काळी स्त्रियांना शिक्षणाचा व धर्म अभ्यासाचा पूर्ण अधिकार होता.परंतु पुढे जसजसा समाज बदलत गेला तसे समाजाने स्त्रियांना आपले दासी बनवले.त्यांच्यावर अनेक बंधने लादली.स्त्री-पुरुष असा भेदाभेद केला जाऊ लागला. स्त्रियांना कुटुंबामध्ये तसेच समाजामध्ये कनिष्ठ दर्जा, स्थान दिले.शिक्षणाच्या अधिकारापासून त्यांना वंचित ठेवले. फक्त चूल आणि मूल एवढ्यापुरते त्यांचे जीवन सीमित केले.मध्ययुगीन कालखंडामध्ये तर स्त्रियांचे कुटुंबातील व समाजातील स्थान खूपच खालावले.स्त्रियावरील अन्याय, अत्याचार खूपच वाढले.या परिस्थिती चे सर्वज्ञ श्री चक्रधर यांनी अत्यंत जवळून निरीक्षण केले. स्त्रियांना समाजामध्ये मानाचे स्थान असावे त्यांना पुरुषा समान दर्जा असावा यासाठी सर्वज्ञांनी प्रयत्न केले. किंबहुना सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामी हे स्त्रीमुक्तीचे क्रांतिकारी विचार मांडणारे आद्य प्रवर्तक होत.इसवीसनाच्या बाराव्या शतकात सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींनी समाजातील स्त्रियांच्या मुक्तीचा मार्ग खुला केला.स्त्रियांचे धार्मिक, राजकीय,कौटुंबिक, शैक्षणिक अशा अनेक प्रकारच्या शोषणाला वाचा फोडली. स्त्रियांना समान अधिकार प्रदान करण्याचे कार्य सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींनी केले. सृष्टी मध्ये परमेश्वराने सर्व जीवांना समान अधिकार दिले आहेत या संदर्भात सर्वज्ञ म्हणतात,

जीव सर्वाधिकार्या गा: (आचार मालिका सूत्र)

सृष्टीतील सर्व जीवांना परमेश्वराने संपूर्ण अधिकार प्रदान केले आहेत.परमेश्वराने कधीही स्त्री-पुरुष असा भेदाभेद केला नाही.सर्व जीव समान अधिकाराचे आहेत.स्त्री-पुरुष असा भेद करणे विकल्प म्हणजे विपरीत बुद्धी होय.प्रसंगी आपल्या शिष्यांना स्त्री अधिकाराबाबत सर्वज्ञानी खडसावून सुनावले.यासंदर्भात सारंग पंडिता सीक्षापण या लीलेतून स्त्री अधिकाराबाबत उपदेश केला आहे. सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींचे शिष्य श्री सारंग पंडित हे नेहमी स्त्रियांना हीन लेखत तसेच जेव्हा जेव्हा धर्म अभ्यासाची वेळ होईल तेव्हा स्त्रियांना धर्म अभ्यासापासून दूर ठेवत हे सर्वज्ञांच्या लक्षात आल्यानंतर सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींनी त्यांना पुढील शब्दात सुनावले,

हा गा तुमचे ते जीव: मा याचीया काई जीवलीया:

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj) Ta Ahmedpur Dist Latur

Scanned with ACE Scanner

Vol No.: 5 Issue No. 1 March 2019

ISSN No. : 2350-1391

NIVRJ

NEW INTERNATIONAL VALUABLE RESEARCH JOURNAL

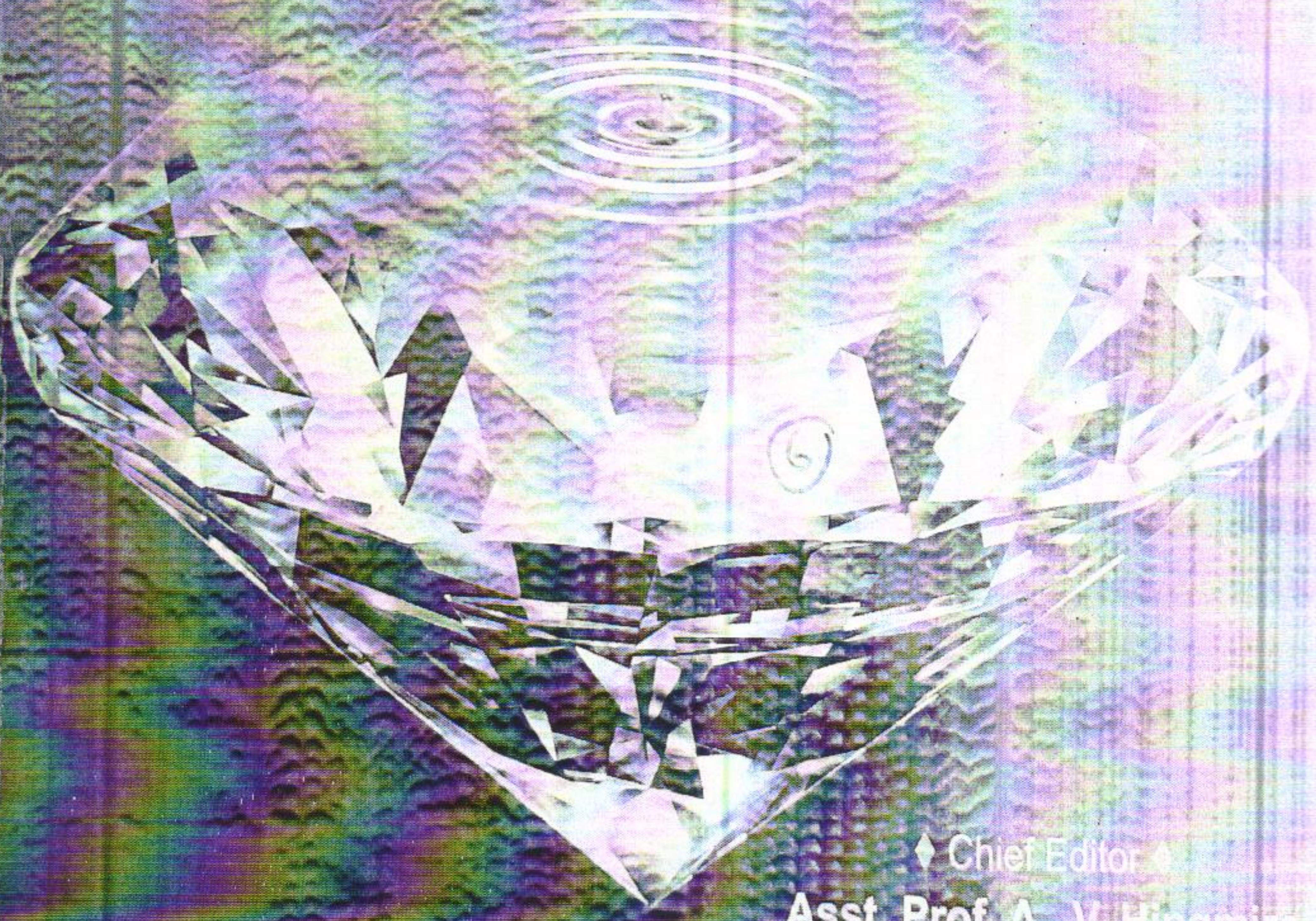

♦ Chief Editor ♦

Asst. Prof. A. V. Hingmire

Prathmesh Prakashan

Prathmesh Prakashan, Aurangabad

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.) Tq.Ahmedpur Dist.Latur

NEW INTERNATIONAL
VALUABLE RESEARCH JOURNAL

CONTENTS

Sr. No.	Title & Name of the Author(s)	Page No.
1	आंतरराष्ट्रीय राजकारणामधील भारताची भूमिका सानप अनंत	1
2	DRAMA IS CHANGING ART Varsha Borde (Kalekar)	4
3	CURRENT TECHNOLOGY TRENDS IN LIBRARIES Priyanka Pralhad Bhoigal	8
4	ग्रामीण साहित्य प्रेरणा व स्वरुप निमसे बाबासाहेब माधवराव	11
5	संत महात्मा बसवेश्वर यांच्या साहित्यातून प्रतिबिंबित होणारे मूल्यशिक्षणविषयक विचार : एक अभ्यास श्री चलवदे उमाकांत शिवदास / डॉ. व्यंकटराव का. कदम	14
6	डॉ. राजेंद्रप्रसाद यांचा विविध क्षेत्रातील प्रभाव व कार्य प्रविण शिवाजीराव घुगे	21
7	उच्च शिक्षण आणि आजची आव्हाने बाबुराव रामराव जायभाये	25
8	उपयोजित संशोधन : संकल्पना, स्वरुप व महत्त्व शेख जमीर जहुरोद्दीन	28
9	पर्यावरण प्रेमी सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामी प्रा.डॉ.निळकंठ शंकरराव पाटील	31
10	Classical Greek and Roman Drama Dr. Vaishali C. Yeske	34

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

ORIGINAL ARTICLE

पर्यावरण प्रेमी सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामी

प्रा.डॉ.निळकंठ शंकरराव पाटील.
वसंतराव नाईक अध्यापक महाविद्यालय.
शिरुर ताजबंद ता. अहमदपूर जि. लातूर

प्रस्तावना:

सुमारे आठशे वर्षापूर्वी सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींचा अवतार झाला.त्यांनी आपल्या जीवनात अनेक प्रकारची कार्य केले. ज्यामध्ये धार्मिक शिकवण, अध्यात्म, आरोग्य, पर्यावरण शिक्षण यांचा समावेश होता.सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामींची शिकवण आजही तितकीच उपयुक्त आहे.समाजातील अनिष्ट प्रथा परंपरा यांचा निषेध करत समाजाला नव्या दिशा नवे मार्ग दाखवण्याचे कार्य सर्वज्ञ श्री चक्रधर यांनी केले.मानवाची सामाजिक गरज लक्षात घेता सर्वज्ञ श्री चक्रधर यांनी पर्यावरण समतोल राखण्यासाठी पर्यावरणाचे संरक्षण, संवर्धन करण्याचा सल्ला दिला.सर्वज्ञांच्या जीवनाचे लेखन दोन भागात झाले आहे.यातील प्रथम भाग म्हणजे एकांक होय.

एकांक:काळातील पर्यावरण प्रेम:शके ११४३ ते अकराशे ११८६ हा त्रेचाळीस वर्षांचा काळ सर्वज्ञांनी पर्यावरणात घालवला.

एकांक काळ म्हणजे सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामी ज्ञान प्राप्ती नंतर बारा वर्ष डोंगर दऱ्यात राहिले.या काळामध्ये पर्यावरणाचे अगदी जवळून निरीक्षण केले.पर्यावरणातील समतोल, पर्यावरणाची मानवाला गरज हे त्यांनी जाणले होते. लोकांकडून पर्यावरणाचा होणारा नाश त्यांनी अगदी जवळून पाहिला.यासाठी त्यांनी पर्यावरण रक्षणासाठी कार्य केले.पर्यावरणातील झाडे वेली यांना कसलाही त्रास होऊ नये म्हणून सर्वज्ञ श्री चक्रधर स्वामी त्यांचा केश कलाप झाडांमध्ये अडकला असता ते तेथेच स्तब्ध उभे राहात वाऱ्याच्या वेगाने जेव्हा केस आपोआप मोकळे होत तेव्हाच तेथून पुढे जात.जणू ती झाडे वेली त्यांना स्पर्श करू इच्छित, आहेत, थांबवत आहेत.सर्वज्ञ ही त्यांच्या विनंतीला मान देऊन तेथेच थांबत यावरून सर्वज्ञ श्री चक्रधर यांचे वृक्षवल्ली यांच्याशी असलेले प्रेमाचे नाते स्पष्ट होते.

पर्यावरणाचा समतोल राखण्यासाठी पर्यावरणातील पशुपक्षी, प्राणी, झाडे वेली, या सर्वांचीच आवश्यकता आहे. मानवाने या सर्वांचे रक्षण करावे कारण मानवाच्या गरजा कसलीही अपेक्षा न ठेवता फक्त पर्यावरणाच पूर्ण करू शकतो.तेव्हा मानवाची ही कर्तव्य आहे की पर्यावरणावर प्रेम करावे.आज मानव पर्यावरणातील प्रत्येक जिवांचे स्वातंत्र्य बळकावू पहात आहे. यासाठी सर्वज्ञ सांगतात,

स्वातंत्र्य हा मोक्ष:

स्वातंत्र्य हा प्रत्येक जीवाचा अधिकार आहे.कोणीही कोणाचे स्वातंत्र्य हिरावून घेऊ नये.यासाठी सर्वज्ञ यांच्या जीवनातील ससीक रक्षण लीळा आठवते, या लीळेमध्ये सर्वज्ञ एकदा सालबर्डी च्या जंगलात एका वृक्षाखाली बसले असता त्यांच्या मांडीखाली एक शुभ्र ससा येऊन बसला.सशाच्या पाठीमागे शिकारी कुत्रे तसेच शिकारी पारधी लागले होते.पारधी सर्वज्ञ श्री चक्रधरा जवळ आले व म्हणाले आमचा शिकारीचा ससा द्यावाजी.सर्वज्ञांनी त्यांचा सश्याची हिंसा करण्याचा हेतू जाणला.त्यांनी त्या शिकाऱ्यांना ससा एक निरुपद्रवी प्राणी आहे.आपण त्याची हिंसा करू नये असा उपदेश केला.सर्वज्ञ श्री चक्रधर यांच्या उपदेशाचा मान राखत तेही तेथून चालते झाले.अशा प्रकारे सर्वज्ञांनी पर्यावरण प्रेमाची साक्ष देत सशाचे रक्षण केले, तसेच मानवाला हिंसा न करण्याचे

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.) Ta.Ahmedpur Dist.Latur

Scanned with ACE Scanner

Peer Reviewed Referred and UGC Listed Journal (Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume-VIII, Issue-II
April - June - 2019
English /Marathi / Hindi

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.) Tq.Ahmedpur Dist.Latur

Ajanta Prakashan

VOLUME - VIII, ISSUE - II - APRIL - JUNE - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

CONTENTS OF MARATHI

अ. क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	योगी अरविंदांचे शैक्षणिक विचार प्राचार्य. डॉ. पाटील निळकंठ शंकरराव	१-२
२	बालकांची बौद्धिक क्षमता, ज्ञान, आकलन संकल्पना आणि विकासाचा वर्तन संबंध प्रा. डॉ. जोत्स्ना मुकुंद दखणे	३-६
३	इतिहास संशोधनातील वस्तुनिष्ठता प्रा. डॉ. व्ही. ए. देउलकर	७-१०
४	महानुभाव पंथीय वाड्.मय: एक प्राचीन लोकभाषेचा स्वतंत्र अविष्कार प्रा. चंद्रशेखर सुधाकर देवघरे	११-१९
५	संत तुकडोजी महाराजांच्या ग्रामगीतेतील ग्रामस्वच्छतेसाठीचे उपाय मा. मोदीजींच्या स्वच्छता अभियानास उपयुक्त प्रा. डॉ. भाग्यश्री सुधीर भलवतकर	२०-२४
६	प्रबोधनाच्या चळवळीत साहित्याची भूमिका प्रा. डॉ. उज्ज्वला पांडुरंगजी वंजारी	२५-२८
७	मानसिक स्वास्थ व बौद्ध तत्वज्ञान डॉ. कल्याणी हेमंत मानमोडे	२९-३२
८	शालेय शिक्षणाचे मुलांच्या सर्वांगीण विकासात स्थान प्रा. डॉ. मृणालिनी भू. बंड	३३-३५
९	मराठी कवितेतील सामाजिक वास्तववादी चळवळ प्रा. ममता टी. राऊत	३६-[illegible]
१०	'बिराड' या आत्मकथनातील अशोकचा जीवनप्रवास प्रा. डॉ. अविनाश श. धोबे	[illegible]-४५
११	जागतिकीकरणाच्या परिदृश्यात स्त्रियांसमोरील आव्हाने व उपाययोजना डॉ. रिता धांडेकर	[illegible]
१२	शेतकऱ्यांचे कैवारी महात्मा फुले प्रा. नंदकिशोर लक्ष्मणराव अरूळकर	[illegible]

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj) Tq.Ahmedpur Dist.Latur

VOLUME - VIII, ISSUE - II - APRIL - JUNE - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

१. योगी अरविंदांचे शैक्षणिक विचार

प्राचार्य. डॉ. पाटील निळकंठ शंकरराव
वसंतराव नाईक अध्यापक महाविद्यालय, शिरूर ताजबंद.

१५ ऑगष्ट १८७२ रोजी कोलकता येथे डॉ. कृष्णधन घोष यांच्या पुत्राच्या रुपाने योगी अरविंद यांचा जन्म झाला त्यांच्या वडीलांना पाश्चिमात्य शिक्षणाचे महत्व उमजले होते म्हणुन त्यांनी योगी अरविंदांना वयाच्या सातव्या वर्षीच पुढील शिक्षणासाठी इग्लंडला पाठविले होते. योगी अरविंद जीवन हे योगा योग व चमत्कारांनी भरलेले असे होते. ज्या भारतीय शिक्षणापासुन संस्कारापासून अरविंदांना लांब ठेवण्याचा प्रयत्न केला त्या पुरातन भारतीय शिक्षणातील योग पध्दतीने जीवनाचा कायापालट करण्याचा मार्ग अरविंदांनी जगाला दाखवला.

इंग्लंडमधील वास्तव्यात सप्टेंबर १८८४ मध्ये सेंट पॉल स्कुल पासुन त्यांच्या शिक्षणाची सुरुवात झाली आणि नोव्हेंबर १८९२ मध्ये ते आय. सी. एस. परीक्षा पास झाले पण पुढे घोडा चालवण्याच्या परीक्षेत अनुपस्थित राहिल्यामुळे भारतीय नागरी सेवेकरीता अपात्र ठरले. इंग्लंडमधील वास्तव्यकाळात अरविंदांनी लॅटीन, ग्रिक, फ्रेंच, इंग्रजी, जर्मनी साहित्याचा खुप अभ्यास केला.

मुंबई येथील अपोलो बंदरात ०६ फेब्रुवारी १८९३ रोजी त्यांचे आगमन झाले. बडोदा नरेशांकडे फ्रेंच विषय शिकवण्यासाठी प्राध्यापक म्हणुन ते रुजु झाले. १८९७ ते १९०६ पर्यंत ते या महाविद्यालयात कार्यरत होते. ते या कॉलेजमध्ये प्राध्यापक म्हणुन रुजु होवुन प्राचार्य पदाची धुरा त्यांनी सांभाळली. याच दरम्यान भारतीय महान नेते राष्ट्रीय स्वातंत्र्य चळवळ यांचा संपर्क त्यांच्याशी येत गेला व १९०६ ला प्राचार्य पदाचा राजीनामा देवुन ते स्वातंत्र्य संग्रामात सहभागी झाले पण पुढे नाटयमय घटना घडुन त्यांच्या व्यक्तिमत्वाला नवे वळण मिळाले. आणि योगी अरविंद ०४ एप्रिल १९१० रोजी पांडीचरी येथे वास्तव्यास आले.

शिक्षण विषयकतत्वचिंतन

श्री अरविंद एक महान तत्वचिंतक व महान शिक्षणशास्त्रज्ञ होते त्यांना अभिप्रेत असलेला दिव्य समाज निर्माण होण्यासाठी शिक्षण हे महत्वाचे साधन होते. त्यासाठी शिक्षण प्रक्रियेचा त्यांनी मूलभूत पध्दतीने सखोल विचार करुन शिक्षण सिध्दांताचे प्रतिपादन केले. शिक्षणातुन व्यक्तीचे मन, आत्मा आणि जीवन यांचा एक मेळ एकसंघ पणे निर्माण होवुन श्रेष्ठ मानव विकसित व्हावा यासाठी ते पुढील पाच गोष्टींना महत्व देत.

१) मनाची एकाग्रता
२) मनाची व्यापकता
३) उच्च ध्येयाप्रती आसक्ती
४) योग्य विचारांना चळकटी व अनिष्ट विचार निरासन
५) मानसिक शांती

Principal

ISSN 2229-4406

International Registered & Recognized
Research Journal Related To Higher Education for all Subjects

UNIVERSAL
RESEARCH ANALYSIS

EDITOR IN CHIEF
Dr. BALAJI KAMBLE

12

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

INDEX

Sr. No	Title for Research Paper	Page No
1	How Credit Rating is done : An analysis of it's Methodology **Dr. A. J. Raju**	1
2	Impact In Agricultural Climate Change in Maharashtra **Dr. G.M. Sarvade**	6
3	Terrorism and Olympic Games **Dr. Bhaskar Mane**	11
4	Effects of Asanas and Pranayama Practices on Flexibility of Jr. Badminton Players **Dr. Manoj Reddy, Dr. N. Bhaskar Reddy**	17
5	ई-शिक्षणात अध्यापकांची भुमिका व नवनवीन माध्यमे **डॉ. निळकंठ शंकरराव पाटील**	22
6	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची पत्रकारीता **डॉ. टी. ए. मोरे**	25
7	शेतकऱ्यांच्या समस्याबाबत महात्मा फुले यांचे विचार **अरुण काळे**	28
8	मुल्यशिक्षण - विकासासाठी काळाची गरज **डॉ. चंदा सुरेश जगताप**	34
9	रा. रं. बोराडे यांच्या कथा साहित्यातील वाक्प्रचार **डॉ. एस.एस. धस**	38
10	ग्रामीण कादंबरीतून येणारे वारकरी संप्रदायाचे वर्णन **डॉ. शिवानंद मच्छिंद्र गिरी**	45
11	उच्च शिक्षणापुढील आव्हाने आणि उपाय **डॉ. त्र्यंबक निवृत्ती मगर**	48
12	कांशीराम यांचे धर्माविषयीचे विचार **भगवान वीर**	52

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

Issue : XVII, Vol . X
UNIVERSAL RESEARCH ANALYSIS
IMPACT FACTOR 6.10
ISSN 2229-4406
Sept. 2018 To Feb. 2019

5

ई-शिक्षणात अध्यापकांची भुमिका व नवनवीन माध्यमे

डॉ. निळकंठ शंकरराव पाटील
प्राचार्य,
वसंतराव नाईक अध्यापक महाविद्यालय,
शिरूर (ता). जि. लातूर

Research Paper - Education

प्रस्तावना :-

२१ वे शतक हे ज्ञानाच्या सृजनशीलतेचे म्हणून संबोधले जाते. या सृजनशीलतेच्या सृजन कल्पनाचे रुपांतर ज्ञानात होऊन तंत्रविज्ञानाने मोठी क्रांती घडवून आणली आहे. त्यातून नवनवीन साधने विकसित झाली. त्यामध्ये विशेषतः संगणक प्रणालीने आश्चर्यकारक प्रगती केली. त्याचाच परिणाम म्हणून आजमितीला सर्वत्र दैनंदिन कार्य क्षेत्रात संगणकाचा मोठ्या प्रमाणात वापर होऊ लागला आहे. व्यवसाय, उद्योग, अर्थशास्त्र, सार्वजनिक क्षेत्र, आरोग्य, शिक्षणक्षेत्र, जाहिरात क्षेत्र, साहित्य मनोरंजन, दळणवळण आदि क्षेत्रात प्रमाणात संगणक उपयुक्त ठरू लागला आहे.

विषय प्रवेश :-

आज विविध उपग्रहाद्वारे ज्ञान प्रसारणाचे कार्य विविध वाहिन्याद्वारे सुरु आहे. याद्वारे ई-शिक्षण संकल्पना रुजू होऊ लागली आहे. ह्या ई-शिक्षणामुळे अध्यापन - अध्ययन प्रक्रिया अधिक सुबद्ध व पद्धतशीर होऊन या इलेक्ट्रॉनिक लर्निंगमुळे अस्तित्वात असलेल्या विविध माध्यमाचा एकत्रित वापर करून ज्ञान सहज, सुलभ व प्रभावीपणे पोहचविण्याचे मोठे सामर्थ्य ह्या तंत्राने शक्य झाले आहे. त्याबरोबर स्मार्ट स्कूल ही नवी संकल्पना अस्तित्वात येऊन त्याद्वारे शाळेत अध्ययनार्थीस शिकण्यास व विचार करण्याच्या कौशल्यावर भर देऊन अध्ययनास सहाय्यभूत अशी वैशिष्ट्यपूर्ण संरचना, शैक्षणिक साधने, अध्यापक आणि माहिती-संप्रेषण तंत्रज्ञान साधनाचे सुसंघटन करून अध्यनार्थीस प्रेरक व उत्साहवर्धक वातावरण व व्यवस्थापन केले जाते. ह्या नव्या तंत्रज्ञानाचा विचार करता अध्यापन प्रक्रियेत सकारात्मक दृष्टीकोनातून नवीन माध्यमाचा वापर करणे आवश्यक आहे. कोरोना महामारी काळात ई-शिक्षण वरदान ठरलेले आपण पाहिले आहे. त्याकरिता संस्था व शिक्षकांना खालीलप्रमाणे भूमिका पार पाडावी लागेल.

Scanned with ACE Scanner
Principal

ISSN 2229-6190

RNI. MAHMUL02937/2010/35848

International Registered and Recognized Research Journal Related to Higher Education for Social Sciences

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Tal)Ta.Ahmedpur Dist.Latur

SOCIAL GROWTH

CHIEF EDITOR

DR. BALAJI KAMBLE

Scanned with ACE Scanner

RNI. MAHMUL02937/2010/35348 IMPACT FACTOR - 5.90 ISSN 2229-6190
SOCIAL GROWTH
Issue : XVIII, Vol. I, May 2019 To Oct. 2019

INDEX

Sr. No	Title for Research Paper	Page No.
1	Role of Small Scale Industries in Economic Development **Dr. Arun T. Tawar**	1
2	Special Economic Zones in India **Dr. Balaji G. Kamble**	7
3	Poverty, Unemployment and Inflation and Major Challenges before India's Vision of Sustainable Development **Dr. S. S. Devnalkar**	16
4	Investigation of Before-Compitition State Anxiety of Baseball Players **Dr. Manoj Reddy**	25
5	महात्मा ज्योतीराव फुले यांचे सामाजिक आणि शैक्षणिक योगदान **डॉ. निळकंठ शंकरराव पाटील**	30
6	नांदेड जिल्हयातील सेवा केंद्राची केंद्रीयता : भौगोलिक विश्लेषण **श्रीहरी रामराव गायकवाड**	34
7	लातूर जिल्हयातील यात्रास्थळाचे स्थलकालपरत्वे भौगोलिक विश्लेषण **संगमेश्वर ज्ञानोबा भांगे**	41
8	नाशिक जिल्हयातील पोस्ट ऑफिस सेवा : एक भौगोलिक अभ्यास **बाळासाहेब रघूनाथ चकोर**	47
9	तिरु जलसिंचन प्रकल्प प्रभाव क्षेत्रातील साक्षरतेचा भौगोलिक अभ्यास **महेश एस. मोरे**	53

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj) Tq.Ahmedpur Dist.Latur

RNI. MAHMUL02937/2010/35848 IMPACT FACTOR - 5.90 ISSN 2229-6190
SOCIAL GROWTH
Issue : XVIII, Vol. I, May 2019 To Oct. 2019

5

महात्मा ज्योतीराव फुले यांचे सामाजिक आणि शैक्षणिक योगदान

डॉ. निळकंठ शंकरराव पाटील
पाचार्य
वसंतराव नाईक अध्यापक महाविद्यालय,
शिरुर ताजबंद, जि. लातूर

Research Paper - Education

प्रस्तावना :-

भारतीय स्त्री शिक्षणाचा प्रथम पुरस्कर्ता, भारतीय समाज क्रांतीचे जनक सामान्य जनतेच्या दुःखाला वाचा फोडणारा खरा सत्यशोधक, जातीभेदावर तीव्र प्रहार करणारे, मानवाला स्वातंत्र्य व बंधुप्रेम यांचे महत्व समजावून देणारे महात्मा ज्योतीबा फुले यांचा जन्म १८२७ मध्ये सातारा जिल्ह्यातील खेडेगावात झाला आईचे नाव चिमणाबाई वडीलांचे नाव गोविंदराव होते तर आडनाव गोरे होते.

ज्योतीराव त्यांच्या कितीतरी बहुजन समाजातील लोकांना शुद्र अतिशुद्रांना शिक्षणाची दारे बंदच होती. त्याकाळात समाजातील तथाकथित उच्च वर्णीयांकरीता खाजगी मोजक्याच शाळा होत्या. श्रीमंत व व्यापारी वर्गातील मुलांनी सावकारी व कारकुनी करता यावी या करिताच शिक्षण घेण्याची प्रथा रुढ होती. तिथे ज्योतीरावांसारख्या व्यक्तीच्या शिक्षणाकडे कोण लक्ष देणार शिक्षण शिकून आपल्याला काम करायचे, शिक्षणामुळे विघडतात, उर्मट बनतात, धर्म भ्रष्ट होतात. वडीलधाऱ्या मंडळीचे ऐकत नाहीत व धंद्याकडे दुर्लक्ष होते. या साळसुद सल्ल्याचा प्रभाव गोविंदरावावर पडून कसेबसे प्राथमिक शाळेत दाखल झालेले ज्योतीराव यांचे प्राथमिक शिक्षणही खंडीत झाले व ते पूर्ववत सुरु होण्यास वयाचे १४ वे वर्ष उजडावे लागले. बुद्धीने कुशाग्र, हाडापेराने मजबुत व देखण्या ज्योतीवाला लहानपणासूनच मुसलमान, ख्रिश्चन व ब्राम्हण मित्र मिळाले. ज्योतीरावांच्या वाचनात शिवाजी महाराज व जॉर्ज वॉशिंग्टन यांचे चरित्र आले. त्यांचा ज्योतीरावांच्या विचारसरणीवर मोठा प्रभाव पडला. अशा परिस्थितीतही मॅट्रीक पर्यंत इंग्रजी शिक्षणही त्यांनी मिळविले. इंग्रजी, मराठी, गणित या विषयांत चांगली प्रगती केली.

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Scanned with ACE Scanner

ISSN 0976-0377
RNI MAHMUL 02805/2010/33461

International Registered & Recognized
Research Journal Related To Higher Education for all Subjects

INTERLINK RESEARCH ANALYSIS

Editor In Chief
Dr. Balaji Kamble

9

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

RNI: MAHMUL02805/2010/33461
Interlink Research Analysis
IMPACT FACTOR 5.10
ISSN 0976-0377
Issue:XVII,Vol. III, Jan. 2019 To June 2019

INDEX

Sr. No	Title for Research Paper	Page No
1	Effect of Tinospora Cordifolia Miers on Foot rot Disease of Grape-vine Vitis-venifera L Caused by Rhizoctonia solani in Marathwada **J. A. Kadam**	1
2	Role of Agricultural in India **Dr. Nilam Chhangani**	6
3	Globalization and Higher Education : Challenges and Advantage **Dr. Balaji G. Kamble**	13
4	Knowledge Management to be Success **Dr. Nilkanth S. Patil**	21
5	Comparative study of Physical Fitness Level Between Indian Game Kabaddi and Foreign Game Basketball Players **Dr. Deepak V. Phadnis**	25
6	स्वतंत्रता संग्राम के आन्दोलन में हिन्दी भाषा का योगदान **डॉ. गोपाल शंकरराव भोसले**	29
7	स्त्री आत्मकथाओं में स्त्री विमर्श **एम. एस. मंगरुळे**	35
8	स्त्री दु:खाचा उत्कट आविष्कार : गुलमकाई **डॉ. दीपक चिद्दरवार**	47
9	बुध्दाच्या विचारांचा : दीन उद्धारक संत गाडगेबाबा **डॉ. एस.एस. धस**	51
10	श्रीलंकेतील वांशीक संघर्ष **राजेश कचरु गायकवाड**	55

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

RNI. MAHMUL02805/2010/33461 IMPACT FACTOR 5.10 ISSN 0976-0377
Interlink Research Analysis Issue : XVII, Vol. III, Jan. 2019 To June 2019 21

Knowledge Mahagement to be Success

Dr. Nilkanth S. Patil
Principal
Vasantrao Naik College of Education,
Shirur Tajband, Dist. Latur

4 Research Paper -Education

Introduction :

Knowledge Management is the process through which organization generate value from their intellectual and knowledge based as sets knowledge management comprises a range of practices used in an organization to identify, create, represent, distribute and enable adoption of insights experiences such insights and experiences comprise knowledge, either embedded in individuals or embedded in organizational processes or practice. Knowledge management is a capturing, storing, transforming and disseminating information within an organization, with the goal of promoting efficiency at the lea sol and innovation and competitive advantage at the most.

Knowledge management is an integrated systematic approach for identifying, Managing and sharing of all enterprises and procedures as well as previously unarticvaltds expertise and experience held by individuals workers. Transformation of knowledge from tacit to explicit form increases its usability and visibility. Capturing the experts tacit knowledge that resides within him in the form of know-how and insights is a very difficult and challenging task.

Knowledge :

Knowledge can be defined as a fluid mix of experience, Values, contextual, information and expert insight that provides a framework for evaluating and incorporating new experiences and information knowledge is information in action. Knowledge is what people and organization know about their customers, products, processes, mistakes and successes.

Scanned with ACE Scanner

Principal

ISSN 2250-169X

International Registered & Recognized
Research Journal Related To Higher Education For All Subjects

VISION RESEARCH REVIEW

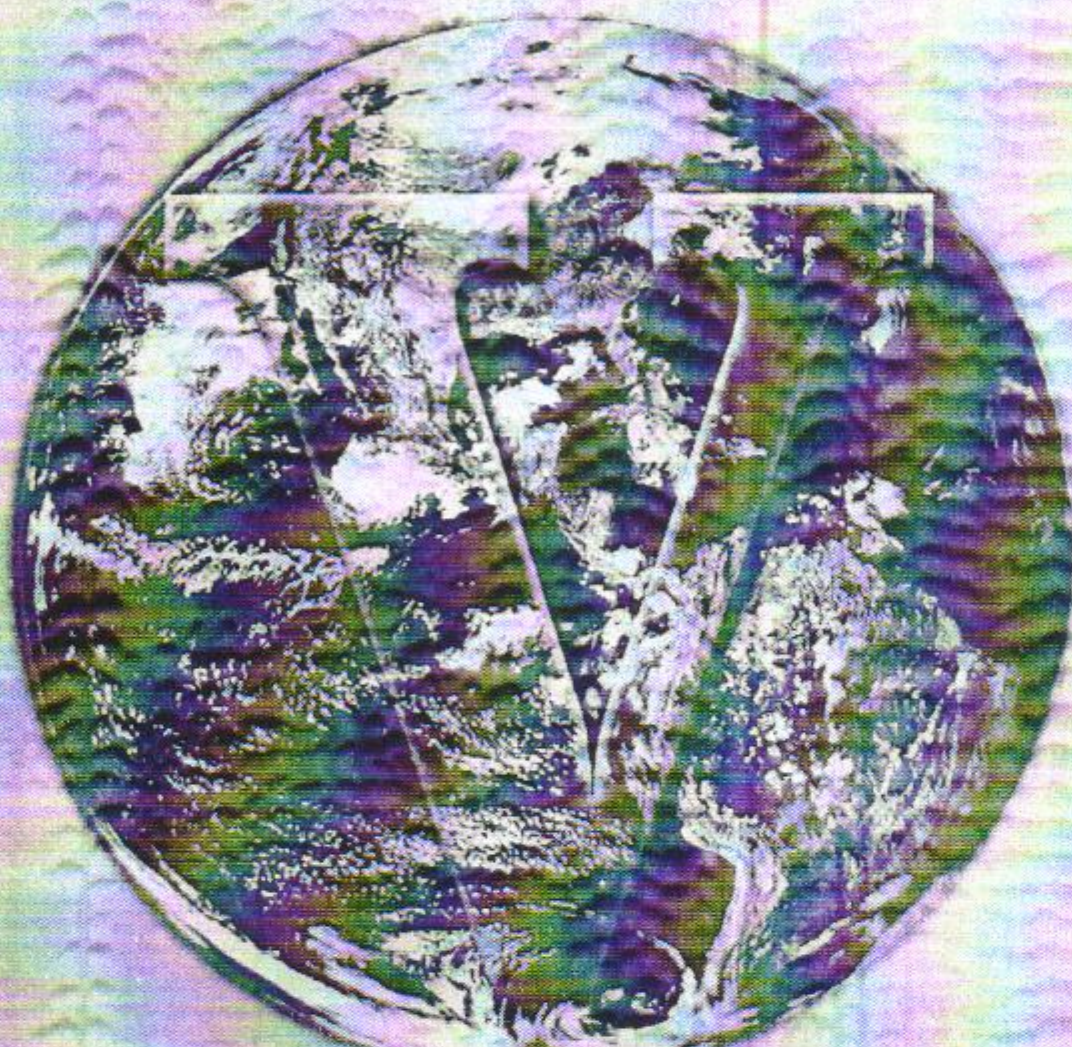

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

CHIEF EDITOR

DR. BALAJI KAMBLE

Issue : XVI, Vol. V
VISION RESEARCH REVIEW
IMPACT FACTOR 5.00
ISSN 2250-169X
Dec. 2018 To May 2019

INDEX

Sr. No	Title for Research Paper	Page No.
1	A brief Review and Application of Group Theory to Living things at Molecular Level **Ravindra Rachappa Jojan**	1
2	Analysis of Financial Leverage of Selected Indian Corporate Groups **Sunil Wasudeo Mamalkar**	16
3	From Diagnosis to Therapy: a Journey ThroughArmah's Novels **Sanjaykumar B. Deshmukh**	23
4	A Quest For Female Identity In Shashi Deshpande's 'A Matter Of Time **Bhimrao Shaligram Jambharunkar**	27
5	Teaching Language through Literature **Dr. M. S. Mane**	32
6	Internet: History And Its Applications In Libraries **Nandkishor L. Gaikwad**	40
7	A Study of the leading Saints of the Chambhar Community **Dr. Yogesh Singh, Dr. Dinkar Umberkar, Snehal R. Khandare**	46
8	आजचे शिक्षण, शिक्षण व्यवस्था व आपली भुमिका **डॉ. निळकंठ शंकरराव पाटील**	52
9	उद्योग सामाजिक उत्तरदायीत्व - सिंहावलोकन **डॉ. पंकज तायडे**	56

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

Issue : XVI, Vol. V
VISION RESEARCH REVIEW
IMPACT FACTOR 5.00
ISSN 2250-169X
Dec. 2018 To May 2019 52

8

आजचे शिक्षण, शिक्षण व्यवस्था व आपली भुमिका

डॉ. निळकंठ शंकरराव पाटील
प्राचार्य,
वसंतराव नाईक महाविद्यालय,
शिरुर ताजबंद, जि. लातूर

Research Paper - Education

प्रस्तावना :-

शिक्षणातून सर्वांगिन विकास अपेक्षीत आहेत.शिक्षण म्हणजे माणसाला शारीरिक आणि मानसिकदृष्ट्या परिपक्व बनविणारे साधन, कणखर करणारे, सक्षम करणारे, विवेक प्रदान करणारे एक शास्त्र म्हणजे शिक्षण. शिकणं हीच मुळात नितांत सुंदर गोष्ट ! आयुष्यात आपण जे काही शिकतो ते सर्व कधी ना कधी आणि कुठे ना कुठे आपल्या उपयोगी पडत असते. त्याला आपण उपयोजन म्हणतो.

आपल्या शिक्षणाला फार मोठी परंपरा आहे. शिक्षण ही सुसंस्कृत होण्यासाठी अत्यंत आवश्यक अशी बाब आहे. हे मान्य करून प्राचीन काळी गुरुकुल पद्धती अस्तित्वात आली. विद्यार्थ्याला ज्ञान देणे हे गुरुंचे कर्तव्य अस्तित्वात आली. विद्यार्थ्याला ज्ञान देणे हे गुरुंचे कर्तव्या मानले जाई. तर ज्ञान ग्रहण करणे हे आपले कर्तव्य आहे असे समजून विद्यार्थी अभ्यास करीत असत. त्या काळच्या शिक्षणात दैनंदिन आयुष्यात उपयुक्त असणाऱ्या ज्ञानाचा समावेश असे. उदा. भाषा, ज्योतिष, विनोद, गणित, शास्त्र, धर्म व शिक्षण अशा विषयांचा अभ्यास असे. मिळविलेल्या ज्ञानाचा उपयोग होत असे.

शिक्षण पद्धती विकसित होत गेली. काळानुसार काही बदल होत गेले. या सगळ्याची फलश्रुती म्हणजे आजची शिक्षण व्यवस्था होय. माणसाचा सर्वांगीण विकास हाच तर शिक्षणाचा हेतू आहे. हा हेतू नजरेसमोर ठेवूनच शिक्षण व्यवस्थेत बदल केले गेले. परंतु आज शिक्षणाची असलेली भयावह स्थिती बघितल्यानंतर शिक्षणाच्या हेतुबद्दल शंका येते. अपयश का आले त्याचे उत्तर शोधावे लागेल.

प्राथमिक शिक्षण मोफत व सक्तीचे, माध्यान्ह भोजन, शिष्यवृत्ती, प्रवास मोफत, मुलाकरीता सावित्रीबाई फुले दत्तक योजना, गणवेश वाटप, सायकल सुविधा, आर्थिकदृष्ट्या मागासांना विशेष

Scanned with ACE Scanner
Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College

Peer Reviewed Referred and UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730 AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

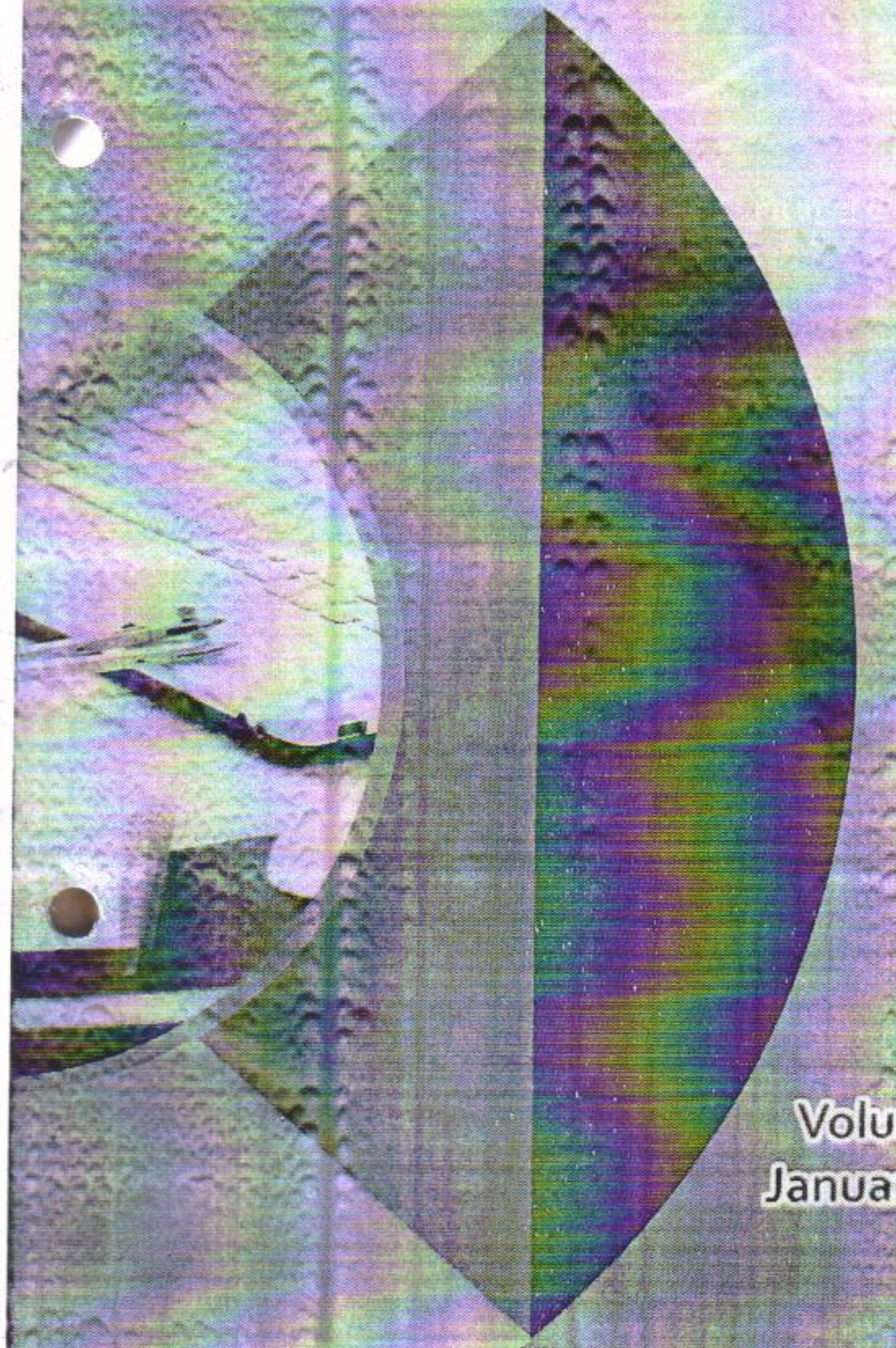

Volume-VIII, Issue-I
January - March - 2019
Marathi

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

Ajanta Prakashan

Principal

VOLUME - VIII, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

CONTENTS OF MARATHI

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	भारतीय उच्च शिक्षणासमोरील आव्हाने एक अभ्यास प्रा. बेंकरे राजमल खंडू	१-४
२	मुक्त प्रसार माध्यमांचे उच्च शिक्षणातील योगदान प्रा. डॉ. सुधीर करवडे (भूमकर)	५-८
३	किशोरवयीन मुलींच्या समस्या निराकरणात किशोरी उत्कर्ष मंच उपक्रमाची भूमिका सुनीता मा. बिराजदार	९-१०
४	जागतिकीकरण आणि शिक्षण व अध्यापन पद्धती प्रा. डॉ. रजनी आनंतराव बोसले	११-१४
५	संत महात्मा बसवेश्वरांच्या वचन साहित्यातून प्रतिबिंबित होणारे उच्च शिक्षण विषयक विचार : एक अभ्यास डॉ. व्यंकटराव का. कदम श्री. उमाकांत शि. चलवदे	१५-२१
६	उच्च शिक्षणाचे बदलते स्वरूप व जागतिकीकरण प्रा. स्नेहलता दत्तात्रय दळवी	२२-२६
७	प्रगत शैक्षणिक महाराष्ट्र कार्यक्रमांतर्गत राबविले जात असलेले उपक्रम व त्यांची परिणामकारकता शंकर उत्तमराव दांडगे	२७-३१
८	बाल भवन विज्ञान केंद्रातील प्रयोगांची उपयोगिता डॉ. इनामदार व्ही. जी.	३२-३३
९	आजच्या उच्च शिक्षणापुढील समस्या प्रा. डॉ. सय्यद अकबर लाला	३४-३६
१०	उच्च शिक्षणासमोरील आव्हाने प्राचार्य, डॉ. पाटील निळकंठ शंकरराव	३७-३९
११	उच्च शिक्षण, महिला कुटुंब आणि स्व-रोजगार : एक कमाई स्रोत श्रीमती ज्योत्स्ना भागवतराव गव्हाणे	४०-४२

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj) Tg.Ahmedpur Dist.Latur

१०. उच्च शिक्षणासमोरील आव्हाने

प्राचार्य, डॉ. पाटील निळकंठ शंकरराव
वसंतराव नाईक अध्यापक महाविद्यालय, शिरुर ताजबंद.

भारतातील उच्च शिक्षणाची परंपरा हा शेकडो वर्ष पुरातन असुन कालानुरुप बदल होत. आधुनिक शिक्षणाची सुरुवात ही देश पारतंत्र्यात असताना ब्रिटनमधील शिक्षण पध्दतीवर आधारीत शिक्षणप्रणाली विकसित झाली आहे.

सद्य परिस्थितीमध्ये समाजाचे एकुण एक घटक अत्यंत वेगाने बदलत आहेत. तंत्रज्ञानाच्या क्रांतीनंतर जीवनाच्या वेगवेगळया क्षेत्रात मोठया प्रमाणात बदल झाले आहत. या बदलामुळे व्यक्तिच्या भावभावना, आशा, आकांक्षा, विचार बदलले आहेत. या सर्व बदलांना समावुन घेवुन विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षण देणे हे भारतातील उच्च शिक्षण देणा-या संस्थेसमोर आव्हान आहे.

विशाल भूभागावर वसणा-या भारतातील समाजात अनेक असमानता आहेत. शहरी ग्रामीण, आदिवासी, डोंगरी विविध भाषा बोलणारे जातीच्या दृष्टीने विकसित व मागास या सर्व गोष्टींना सोबत घेवुन प्रसंगी त्यावर मात करुन भारतातील उच्च शिक्षणाची वाटचाल चालु आहे. या सर्व गोष्टींचा प्रभाव भारतीय शिक्षणाच्या गुणात्मक विकासावर पडुन अपेक्षित लक्ष गाठने शक्य होत नाही. या सर्व अडचणी असल्यातरी आजच्या समाजास शिक्षणास प्राधान्यक्रम दयावेच लागेल. कारण मॅनेजमेंट गुरु पीटर ड्रकर यांनी मांडल्याप्रमाणे येणा-या काळात ज्ञानाधिष्ठित समाज हा त्यांच्यासमोरील सर्व संकटावर मात करण्यास सक्षम ठरेल व असा समाजच बदलणा-या परिस्थितीत टिकून राहील.

भारतीय ज्ञान आयोगाचे प्रमुख सॅम पित्रोदा यांनी भारतीय समाजास या सर्व बदलासह सक्षम बनवणारी विचार धारा दिली आहे. या सर्वांची अमलबजावनी व्यवस्थितपणे करुन उच्च शिक्षणासमोरील अव्हानांचा सामना करता येईल. आज रोजी विद्यापीठ, महाविद्यालय, शिक्षण प्रसाराशी कटिबद्द अनेक संस्था, यांचा विचार करता अनेक गोष्टीत अपेक्षित बदल करणे गरजेचे आहे.

अभ्यासक्रम

पाठयक्रम कालानुरुप न बदल्यामुळे उच्च शिक्षण घेणा-या विद्यार्थ्यांचे समायोजन समाजात होताना दिसत नाही. मोठया प्रमाणात पदव्या घेवुन बाहेर पडणा-या पदवीधारकांच्या फौज हाताला काम नाही म्हणुन सुशिक्षित बेकार म्हणुनन घेत आहेत. यामुळे आमच्या विद्यापीठाच्या पदव्यांची किंमत समाजात उरली नसल्यांची स्थिती ब-याच वेळा समोर येते.

पाठयक्रमाची निर्मिती, अमलबजावणी व मूल्यमापन या तिन्ही पातळयावर एक जरी कमकूवत झाली तर सर्व शिक्षण प्रक्रियेची गुणवत्ता ढासळते म्हणुन या तिन्ही प्रक्रियेचा एकत्रीत व आगोदर विचार करावा लागतो.

Principal
Vasantrao Naik B.Ed College
Scanned with ACE Scanner

Vol No.: 7 Issue No. 2 Feb. 2019

ISSN No. : 2320-9410

NIRRJ

NEW INTERNATIONAL RELIABLE RESEARCH JOURNAL

Prathmesh Prakashan

Prathmesh Prakashan, Aurangabad.

- Chief Editor -
Asst. Prof. A. V. Hingmire

- Executive Editor -
Asst. Prof. L. M. Rathod

NEW INTERNATIONAL
RELIABLE RESEARCH JOURNAL

CONTENTS

Sr. No.	Title & Name of the Author(s)	Page No.
1	INNOVATIVE IDEAS TO MAKE TEACHING MORE EFFECTIVE Dr. Govind N. Bhusare	1
2	MODELS OF DISABILITY: A BRIEF OVERVIEW BS IMRAN PASHA	5
3	Parental Involvement in Child's Education: Importance.Barriers and Benefits FarheenaTabassum	10
4	आदिवासी आयकॉन्स : स्वरूप व आकलन डॉ. व्ही.एस. कदारी	15
5	व्यक्ती विकास व सामाजिक विकासात बौध्द धम्माची भुमिका पंकज शंकरराव भटकर	19
6	Effect of Cognitive Style on Academic Performance Vipin Makde / Dr. Kirti Sadar	22
7	Recent Trends of Teaching Methods in Education Dr. Asmita Sharad Salve and Dr. Feroz Shaikh	27
8	महिला प्रशासकीय अधिकाऱ्यातील आईचा शोध घेणारे आत्मकथन - एक पूर्ण-अपूर्ण हरिश्चंद्र नवनाथ हातवटे	32
9	मराठी कादंबऱ्यांमधील शैक्षणिक जीवन अशोक दत्तू उढाणे	36
10	सातत्यपूर्ण सर्वंकष मूल्यमापक पध्दतीची रचना सारिका महादेव जामगे	40

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

11	Tasks and Responsibilities of School Management Committee in Context to School Development Hamne Ratikant Manmath / Dr. Kadam Venkat Kashinathrao	4[illegible]
12	A Study of Educational Problems of Teachers in Teaching Mathematics in Secondary Schools N Sreevardhan Reddy	4[illegible]
13	Women Empowerment: Role of Self Help Groups Dabba Ranjith	5[illegible]
14	आजच्या भारतीय स्त्रीमुक्तीसाठी सावित्रीबाई फुले यांचे कार्य व विचार यांची गरज अभ्यासणे. आकाश अरुणराव पाटील	56
15	माहिती अधिकाराचे महाराष्ट्रातील शिक्षणावर झालेले परिणाम प्राचार्य डॉ.संगिता किसनराव गायकवाड	60
16	शैक्षणिक संशोधनात माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाचा उपयोग प्रा.दीपक रामचंद्र चाटे	66
17	वर्तमानकाळात महात्मा गांधी व लालबहादुर शास्त्री यांच्या तत्त्वज्ञानाचा प्रतिशोध डॉ. निळकंठ शं. पाटील	73
18	औरंगाबाद शहरातील इयत्ता १० वी च्या अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांच्या करिअर दृष्टीकोनातून घेतलेल्या अभिक्षमता कसोटीच्या आधारे प्राप्त अभिक्षमतेचा क्षेत्रनिहाय अभ्यास शशिकला बाबुराव दांडगे	75
19	नवीन शैक्षणिक धोरणातील भाषा शिक्षण अश्विनी अनिलराव लाठकर	80
20	उच्च माध्यमिक स्तरावरील शिक्षकांचा आरोग्य शिक्षण अध्यापणाचा दृष्टिकोन अभ्यासणे ज्ञानेश्वर मोहन पानसरे	83
21	महिला प्राध्यापकांचा व्यवसायिक विकास : मार्ग व अडचणी नरवाडे रवि अरुण / डॉ. कदम व्ही.के.	86
22	"Changed Smartphone buying behavior in Marathwada due to Covid-19 pandemic" Asad Abdulsamad Shaikh	90
23	ROLE OF ENTREPRENEURSHIP IN RURAL DEVELOPMENT R.Lingaswamy	95

Principal
Vasantrao Naik B.Ed College

ORIGINAL ARTICLE

वर्तमानकाळात महात्मा गांधी व लालबहादूर शास्त्री यांच्या तत्त्वज्ञानाचा प्रतिशोध

डॉ. निळकंठ श. पाटील
प्राचार्य, वसंतराव नाईक अध्यापक
महाविद्यालय, शिरूर ताजबंद
ता. अहमदपूर जि.लातूर

प्रस्तावित :

१९४० [illegible] भारत [illegible] आजचा भारत [illegible] इतिहासाची पाने उलगडून पाहिल्यास आणि राजकीय [illegible] पक्ष, सत्ता, [illegible] राष्ट्रीय या [illegible] झाल्याचे दिसते. राजकारणाची [illegible] [illegible] गांधीजींच्या तत्त्वज्ञानाचा अभ्यास करून शिकण्याची गरज आहे असे वाटते.

म. गांधी व लालबहादूर शास्त्री यांच्या राजकीय, राष्ट्रीय तत्त्वज्ञानाचा आजच्या वर्तमानकाळात प्रतिशोध घ्यायचा [illegible] घेण्यात आला. पण तत्कालीन विचाराचा आपल्या राजकीय [illegible] घालता आला नाही. उलटून-पालटून या गोष्टीस शास्त्री यांचे विचार [illegible] वाटेने गेलेली मिळाली. तसा विचार त्यांच्या [illegible] प्रयत्न आहे.

पुन्हा पुन्हा त्यांचे विचार आजच्या वर्तमानकाळातील राजकीय नेते व राजकीय परिस्थितीमध्ये [illegible] त्यांच्या विचारांचा मेळ आजच्या राजकारणात बसत नाही हे नमूद [illegible] घालायचा कारण म. गांधी आणि लालबहादूर शास्त्री पुन्हा [illegible]

उद्दिष्ट :

१) म. गांधी यांचे तत्त्वज्ञान अभ्यासणे.

२) लालबहादूर शास्त्री यांचे जीवन विषयक तत्त्वज्ञान अभ्यासणे.

३) म. गांधी व लालबहादूर शास्त्री यांच्या विचारातील सामान्य माणसाविषयीच्या तत्त्वज्ञानाचा शोध घेणे.

४) म. गांधी व लालबहादूर शास्त्री यांच्या तत्त्वज्ञानातील समानतेचा शोध घेणे.

एक युग दोन विचारवंत आणि एकच विचार तो विचार आज वर्तमानात शोधता येतो का? कुठे तो विचार [illegible] या अपेक्षेने संसदेपासून देशाच्या कानाकोपऱ्यात जाणाऱ्या रस्त्याने [illegible] पण आता थकलाय, हरलाय तो विचार नाही मिळाला.

आज म. गांधी आणि लालबहादूर शास्त्री या दोन महात्म्याच्या विचाराविषयी मांडणी करतो आहे. ज्या महात्म्यांनी काल आज आणि उद्या या [illegible] पाहिल्या त्यांच्या विचारातील भविष्यकाळ आपण आहोत तो आपण वर्तमान म्हणू या वर्तमानकाळात कुठे त्या विचाराचा गंध येतोय का? ते शोधण्याचा हलकासा प्रयत्न. म. गांधीजींच्या [illegible] आंदोलनातील विचार हा होता की, देशातील शेवटच्या सामान्य माणसाला समजून घेणे. सामान्य माणसाला समजून घेण्याचा प्रयत्न लालबहादूर शास्त्री त्यांच्या विचारात मांडताना

Principal

Scanned with ACE Scanner

Vol No.: 7 Issue No. 1 Jan 2019

ISSN No. : 2320-9410

NIRRJ

NEW INTERNATIONAL RELIABLE RESEARCH JOURNAL

Prathmesh Prakashan

Prathmesh Prakashan, Aurangabad.

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tg.Ahmedpur Dist.Latur

- Chief Editor -
Asst. Prof. A. V. Hingmire

- Executive Editor -
Asst. Prof. L. M. Rathod

NEW INTERNATIONAL
RELIABLE RESEARCH JOURNAL

CONTENTS

Sr. No.	Title & Name of the Author(s)	Page No.
1	GLOBAL TRENDS & TECHNOLOGY IN TECHER EDUCATION Dr. Govind N. Bhusare	1
2	GENDER AUDITING IN INDIA: ISSUES AND CONCERNS BS IMRAN PASHA	4
3	FINDING RELAXATION METHODS TO OVERCOME ENGLISHLANGUAGE PHOBIAIN HIGH SCHOOL STUDENTS OF TELANGANA STATE. FarheenaTabassum	8
4	शिवकालीन राज्य व्यवस्था व लोकशाही एक मुल्यमापन शिला सखाराम सहाने	12
5	A Wink of an eye on the Power of Education Dr. Feroz Shaikh and Dr. Asmita Sharad salve	15
6	शिक्षक शिक्षणातील अध्ययन संदर्भातील नवविचारपवाह सारिका महादेव जामगे	22
7	DALIT MOVEMENT IN POST-INDEPENDENCE ERA MorigadiKistaiah	30
8	विषय-ताणाचे व्यवस्थापन प्रा.दीपक रामचंद्र चाटे	36
9	Community Participation through School Management Committee for Education Development in Elementary Education Hamne Ratikant Manmath / Dr. Kadam Venkat Kashinathrao	42

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College

10	Study on the Parental Involvement on Scholastic Achievement of the Students of Secondary Schools N Sreevardhan Reddy
11	Rural India: Role to play in India's economy Dabba Ranjith
12	विद्यार्थी गुणवत्ता विकासामध्ये प्रगत शैक्षणिक महाराष्ट्र कार्यक्रमाचे योगदान एक अभ्यास. प्रा. डॉ. ओ.एम.क्षीरसागर / भरत विनायक वानखडे
13	प्राथमिक शाळेतील मुख्याध्यापकाचे कर्तव्य व अधिकारांचा अभ्यास प्राचार्य डॉ.संगिता किसनराव गायकवाड
14	सिल्लोड तालुक्यातीलप्राथमिक शाळेतील अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांनाशिक्षणामध्ये येणाऱ्या समस्यांचा शोध घेऊन उपाययोजना सुचविणे - दाडगे शशिकला बाबुराव
15	संशोधनात ग्रंथालयाची भूमिका डॉ. निळकंठ शं. पाटील
16	Innovations in Teaching Linguistics and its influence on Language Development GaddalaAnjaiah
17	Human Relation Mangemnt and it role at Workplace Boya Vani
18	జానపదుల కోరల పున్నమి - సాంస్కృతిక ప్రతీకలు శంకర్ అనంత
19	RELATIONSHIP BETWEEN INTERENT ADDICTION WITH EMOTIONAL MATURITY: A STUDY ON HIGH SCHOOL STUDENTS Poonam Dattatraya Morale
20	भारतीय वृत्तपत्रांचा विकास [illegible]

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

ORIGINAL ARTICLE

संशोधनात ग्रंथालयाची भूमिका

डॉ. निळकंठ शं. पाटील
प्राचार्य, वसंतराव नाईक अध्यापक
महाविद्यालय, शिरुर ताजबंद
ता. अहमदपूर जि.लातूर

ग्रंथालय ही एक सामाजिक संस्था आहे. ग्रंथालय म्हणजे पुस्तकांचे एकीकरण. एका जागी वेगवेगळी व विविध विषयांवरील पुस्तके मिळण्याचे ठिकाण. 'ग्रंथ' या शब्दाचा अर्थ केवळ पुस्तके एवढाच नसून वाचन साहित्य किंवा अनेकविध माहिती मिळण्याची माध्यमं असा ही होऊ शकतो. यामध्ये पुस्तके, वर्तमानपत्रे, साप्ताहिके, पाक्षिके, मासिके, त्रैमासिके, वार्षिके, विश्वकोष, शब्दकोष इ. अहवाल, शोधनिबंध यापुढे जाऊन ग्रंथालयात सूक्ष्मपट (Micro-Film) ग्रामोफोन, तबकड्या, धुंवकोष फित वगैरे माध्यमातून साहित्य उपलब्ध असते.

सध्याचे युग हे संगणकाचे युग आहे. यामुळे विविध माहिती फ्लॉपी व सीडी रॅमच्या (CD-ROM)त माध्यमामध्ये साठविलेली असते व ती वाचण्यासाठी संगणकाची मदत घ्यावी लागते. ग्रंथालय सेवेद्वारे ग्रंथालय एक प्रकारचे ज्ञानदानाचे पवित्र कार्य करते. प्राचीन काळापासून ज्ञानसंग्रह आणि ज्ञानप्रसार हे ग्रंथालयाचे प्रधान कार्य मानले जाते.

ग्रंथालय म्हणजे-

'ग्रंथालय म्हणजे असे ग्रंथागार की, जेथे वाचकांच्या उपयोगाकरीता ग्रंथसंग्रह संग्रहित करण्यात येतो' ग्रंथालय म्हणजे सर्वसाधारणपणे सर्व प्रकारची छापील तसेच हस्तलिखित माहितीसाधने एकत्रितपणे ठेवण्याची जागा.

ग्रंथालयाचे प्रकार :

१) शैक्षणिक ग्रंथालय :

शैक्षणिक ग्रंथालयामध्ये शालेय ग्रंथालय, महाविद्यालयीन ग्रंथालय व विद्यापीठीय ग्रंथालयाचा समावेश होतो. शालेय ग्रंथालयात शिक्षक व विद्यार्थी यांच्या उपयोगाची पुस्तके त्यांच्या नजरेस आणून देणे, शिक्षकांना ज्ञानार्जनाच्या कार्यात सहाय्य करणे. शालेय ग्रंथालयातून मिळालेले ज्ञान विद्यार्थ्यांना भविष्यकाळात उपयोगी पडते.

महाविद्यालयीन ग्रंथालये शालेय ग्रंथालयापेक्षा थोडी वेगळ्या प्रकारची असतात. महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांना नेमून दिलेली पुस्तके व्यक्तिगत अभ्यासासाठी विकत घेणे प्रत्येकास शक्य नसते. महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांना अभ्यासासाठी इतरही संदर्भ ग्रंथाचा वापर करावा लागतो.

विद्यापीठ व महाविद्यालयीन ग्रंथालयात फारशी तफावत नसते. यामध्ये उच्च शिक्षित ग्रंथपाल असतो. विद्यापीठात प्रामुख्याने अतिशय उच्चस्तरीय कार्यक्रम राबविले जातात. यामधील प्राध्यापक, विद्यार्थी व संशोधक या ग्रंथालयाचा वापर करतात.

Scanned with ACE Scanner
Principal

Vol No.:5 Issue No. 1 Jan. 2019

ISSN No. : 2350-0972

NIIRJ

NEW INTERNATIONAL INSISTANT RESEARCH JOURNAL

UGC Approved List No. 63845

♦ Chief Editor

Asst. Prof. A. V. Hingmire

Prathmesh Prakashan

Prathmesh Prakashan, Aurangabad

Principal

Vasantrao Naik B.Ed College

New International Insistant Research Journal, Vol-V, Issue I January 2019   ISSN - 2350-0972

NEW INTERNATIONAL
INSISTANT RESEARCH JOURNAL

CONTENTS

Sr. No.	Title & Name of the Author(s)	Page No.
1	मराठवाड्यातील ग्रामीण महिलांच्या सक्षमीकरणाचा अभ्यास मीराबाई सिदाजी माने/रांजणे	1
	PORTRAYAL OF RIVER IN THE SELECT WORKS OF TAGORE AND RUSKIN BOND Dattatraya Gahininath Shinde	5
3	स्थानिक स्वराज्य संस्थेमधील महिला नेतृत्वाच्या समस्या प्रा. देशमुख रविराज सुरेशराव	8
4	**Human Rights Education – the Role of Teachers** **Patil Minakshi Pradiprao**	12
5	मराठवाडयातील शेतकऱ्यांच्या वाढत्या आत्महत्या व त्यावरील उपाय प्रविण शिवाजीराव घुगे	19
6	सातत्यपूर्ण सर्वंकष मूल्यमापक पध्दतीची रचना संजय विठ्ठल गिराम	22
7	भारतातील प्रौढ शिक्षणाच्या समस्या : एक चिकित्सक अध्ययन श्रीम. प्रतिभा मधुकर शिनगारे	25
8	रविंद्रनाथ टागोरांचे शिक्षणातील योगदान डॉ. निळकंठ शं. पाटील	32
9	Impact of Covid-19 pandemic on Offline Advertising of smartphones" AsadAbdulsamad Shaikh	36
10	కాళోజి కవిత్వములో దేశభక్తి శంకర్ అనంత	41
11	भारतीय स्वातंत्र्यासाठी क्रांतिकारकांचे देशाबाहेरील कार्य सानप अनंत	46
12	भारतीय शिक्षण पध्दतीचे प्राचीन दर्शन बाबुराव रामराव जायभाये	50
13	सद्यस्थितीत शिक्षक शिक्षण प्रक्रियेचा काळानुरुप बदलणारा दर्जा शेख जमीर जहुरोद्दीन	54

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

New International Insistant Research Journal, Vol-V, Issue I January 2019 ISSN - 2350-0972

ORIGINAL ARTICLE

रविंद्रनाथ टागोरांचे शिक्षणातील योगदान

डॉ. निळकंठ श. पाटील
प्राचार्य, वसंतराव नाईक अध्यापक
महाविद्यालय, शिरुर ताजबंद
ता. अहमदपूर जि. लातूर

भारतात स्वातंत्र्यपूर्व काळातील व स्वातंत्र्योत्तर काळातील प्रचलित शिक्षण पद्धतीवर ज्या शिक्षणतज्ञांच्या विचारांचा मोठा प्रभाव पडला त्यात गुरुवर्य रविंद्रनाथ टागोर हे अग्रस्थानी होते. नोबेल पारितोषिक विजेते गुरुवर्य रविंद्रनाथ टागोरांनी शिक्षण, वाङ्मय, शिल्पकला, चित्रकला या क्षेत्रात उत्तुंग कार्य केले. त्यांचा शिक्षण विषयक विचार तत्त्वज्ञान आजच्या शिक्षण पद्धतीत रुजलेले दिसून येतात.

जीवनकाळ :

रविंद्रनाथाचा जन्म एका बंगाली घराण्यात झाला. ७ मे १८६१ ते ७ ऑगस्ट १९४१ असा त्यांचा जीवनकाळ त्यांना सुधारकाचा वारसा त्यांचे आजोबा द्वारकानाथ यांच्याकडून मिळाला. त्यांना पारंपारिक शिक्षण पद्धती कधी रुचलीच नाही. त्यांना अभ्यासाचा वारसा त्यांचे वडील देवेंद्रनाथ यांच्याकडून मिळाला. रविंद्रनाथ टागोर हे संस्थाचालक नव्हते, तर ते कृतीशिल विचारवंत होते. तत्कालीन ब्रिटिश शिक्षण पद्धतीतील दोष ज्याप्रमाणे महात्मा गांधीजींना जाणवले त्याच प्रमाणे रविंद्रनाथांनाही जाणवले. आपली भाषा व संस्कृती याचे प्रतिनिधित्व करणारी राष्ट्रीय शिक्षण संस्था स्थापन करावी असे त्यांनी ठरवले. टागोर हे भारतीय संस्कृती व तत्त्वज्ञान यांचे ते निष्ठावंत उपासक होते.

शैक्षणिक तत्त्वज्ञान :

टागोरांच्या मते खरे शिक्षण तेच की, जे केवळ माहिती देत नाही तर आपल्या जीवनाचा संपूर्ण जीवनाशी संबंध प्रस्थापीत करते. शिक्षणाची ध्येय सांगताना त्यांनी म्हटले आहे की, आत्म्याचा संपूर्ण विकास, अज्ञान व सर्व प्रकारच्या बंधनापासून मुक्ती हे जीवनाचे ध्येय. हे ध्येय आपल्या आचारविचारातून त्याची अभिव्यक्ती करण्याची पात्रता निर्माण करणे हे शिक्षणाचे उद्दिष्ट म्हणून शिक्षण म्हणजे आत्माविष्कार असे त्यांनी म्हटले आहे.

रविंद्रनाथ टागोर अध्यात्मवादी विचारवंत होते. मानवी जीवनाचे श्रेष्ठतम उद्दिष्ट म्हणजे स्वतंत्र वातावरणातील आत्म्याचा विकास होय व त्याद्वारेच मानवाचा परिपूर्ण विकास होवू शकतो. शिक्षणाद्वारे उच्च दर्जाचा आत्मिक विकास करता येतो. मानवतावादी मूल्यावर त्यांचा विश्वास होता. सूर्य जसा ढगामुळे थोडावेळ झाकला जातो. पण त्याचे अस्तित्व पूर्णपणे नाहिसे करता येत नाही. तसेच मानवतावादी मूल्यांकडे आणि मूल्य झाकवली जाऊ शकतात, पण कायमची लोप पावू शकत नाहीत. शिक्षण म्हणजे केवळ माहिती गोळा करणे नसून स्वतःला व इतरांना ओळखण्याची क्षमता शिक्षणामुळे येते. असे गुरुदेव रविंद्रनाथ टागोर म्हणतात.

शांतीनिकेतन संस्था स्थापन्याची पार्श्वभूमी :

वर्धा शिक्षण योजन प्रमाणे शांतीनिकेतन हा एक भारतीय शिक्षणातील एक प्रयोगच होता. याची स्थापना टागोरांनी केली. टागोरांना विद्यार्थी दशेमध्ये पारंपारिक शाळेचा वाईट अनुभव आला होता. त्यांचा सृजनशिल मनाला पारंपारिक शाळेत रमता आले नाही. म्हणून त्यांचे मत नव्या शाळेचे स्वप्न पाहू लागले

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College

ORIGINAL ARTICLE

रविंद्रनाथ टागोरांचे शिक्षणातील योगदान

डॉ. निळकंठ गं. पाटील
प्राचार्य, वसंतराव नाईक अध्यापक
महाविद्यालय, शिरूर ताजबंद
ता. अहमदपूर जि.लातूर

भारतात स्वातंत्र्यपूर्व काळातील व स्वातंत्र्योत्तर काळातील प्रचलित शिक्षण पद्धतीवर ज्या शिक्षण तज्ञांचा विचारांचा मोठा प्रभाव पडला त्यात गुरुवर्य रविंद्रनाथ टागोर हे अग्रस्थानी होते. नोबेल पारितोषिक विजेते गुरुवर्य रविंद्रनाथ टागोरांनी शिक्षण, वाङ्मय, शिल्पकला, चित्रकला या क्षेत्रात उत्तुंग कार्य केले. त्यांचा शिक्षण विषयक विचार तत्त्वज्ञान आजच्या शिक्षण पद्धतीत रुजलेले दिसून येतात.

जीवनकाळ :

रविंद्रनाथाचा जन्म एका बंगाली घराण्यात झाला. ७ मे १८६१ ते ७ ऑगस्ट १९४१ असा त्यांचा जीवनकाळ त्यांना सुधारकाचा वारसा त्यांचे आजोबा द्वारकानाथ यांच्याकडून मिळाला. त्यांना पारंपरिक शिक्षण पद्धती कधी रुचलीच नाही. त्यांना अभ्यासाचा वारसा त्यांचे वडील देवेंद्रनाथ यांच्याकडून मिळाला. रविंद्रनाथ टागोर हे संस्थाचालक नव्हते. तर ते कृतीशिल विचारवंत होते. तत्कालीन ब्रिटिश शिक्षण पद्धतीतील दोष ज्याप्रमाणे महात्मा गांधीजींना जाणवले त्याच प्रमाणे रविंद्रनाथांनाही जाणवले. आपली भाषा व संस्कृती यांचे प्रतिनिधित्व करणारी राष्ट्रीय शिक्षण संस्था स्थापन करावी असे त्यांनी ठरवले. टागोर हे भारतीय संस्कृती व तत्त्वज्ञान यांचे ते निष्ठावंत उपासक होते.

शैक्षणिक तत्त्वज्ञान :

टागोरांच्या मते खरे शिक्षण तेच की, जे केवळ माहिती देत नाही तर आपल्या जीवनाचा संपूर्ण जीवनाशी संबंध प्रस्थापीत करते. शिक्षणाची ध्येय सांगताना त्यांनी म्हटले आहे की, आत्म्याचा संपूर्ण विकास, अज्ञान व सर्व प्रकारच्या बंधनापासून मुक्ती हे जीवनाचे ध्येय. हे ध्येय आपल्या आचारविचारातून त्याची अभिव्यक्ती करण्याची पात्रता निर्माण करणे हे शिक्षणाचे उद्दिष्ट म्हणून शिक्षण म्हणजे आत्माविष्कार असे त्यांनी म्हटले आहे.

रविंद्रनाथ टागोर अध्यात्मवादी विचारवंत होते. मानवी जीवनाचे श्रेष्ठतम उद्दिष्ट म्हणजे स्वतंत्र वातावरणातील आत्म्याचा विकास होय व त्याद्वारेच मानवाचा परिपूर्ण विकास होवू शकतो. शिक्षणाद्वारे श्रेष्ठ दर्जाचा आत्मिक विकास करता येतो. मानवतावादी मूल्यावर त्यांचा विश्वास होता. सूर्य जसा ढगामुळे थोडावेळ झाकला जातो. पण त्याचे अस्तित्व पूर्णपणे नाहिसे करता येत नाही. तसेच मानवतावादी मूल्यांचेही आहे हे मूल्य झाकवली जाऊ शकतात, पण कायमची लोप पावू शकत नाहीत. शिक्षण म्हणजे केवळ माहिती गोळा करणे नसून स्वतःला व इतरांना ओळखण्याची क्षमता शिक्षणामुळे येते. असे गुरुदेव रविंद्रनाथ टागोर म्हणतात.

शांतीनिकेतन संस्था स्थापन्याची पार्श्वभूमी :

वर्धा शिक्षण योजने प्रमाणे शांतीनिकेतन हा एक भारतीय शिक्षणातील एक प्रयोगच होता. याची स्थापना टागोरांनी केली. टागोरांना विद्यार्थी दशेमध्ये पारंपरिक शाळेचा वाईट अनुभव आला होता. त्यांच्या सृजनशिल मनाला पारंपारिक शाळेत रमता आले नाही. म्हणून त्यांचे मत नव्या शाळेचे स्वप्न पाहू लागले.

Scanned with ACE Scanner
Principal
Vasantrao Naik B.Ed. Col...

ISSN No. : 2393-834X

NIERJ

NEW INTERNATIONAL EMERGENT RESEARCH JOURNAL

Chief Editor
Asst. Prof. A . V. Hingmire

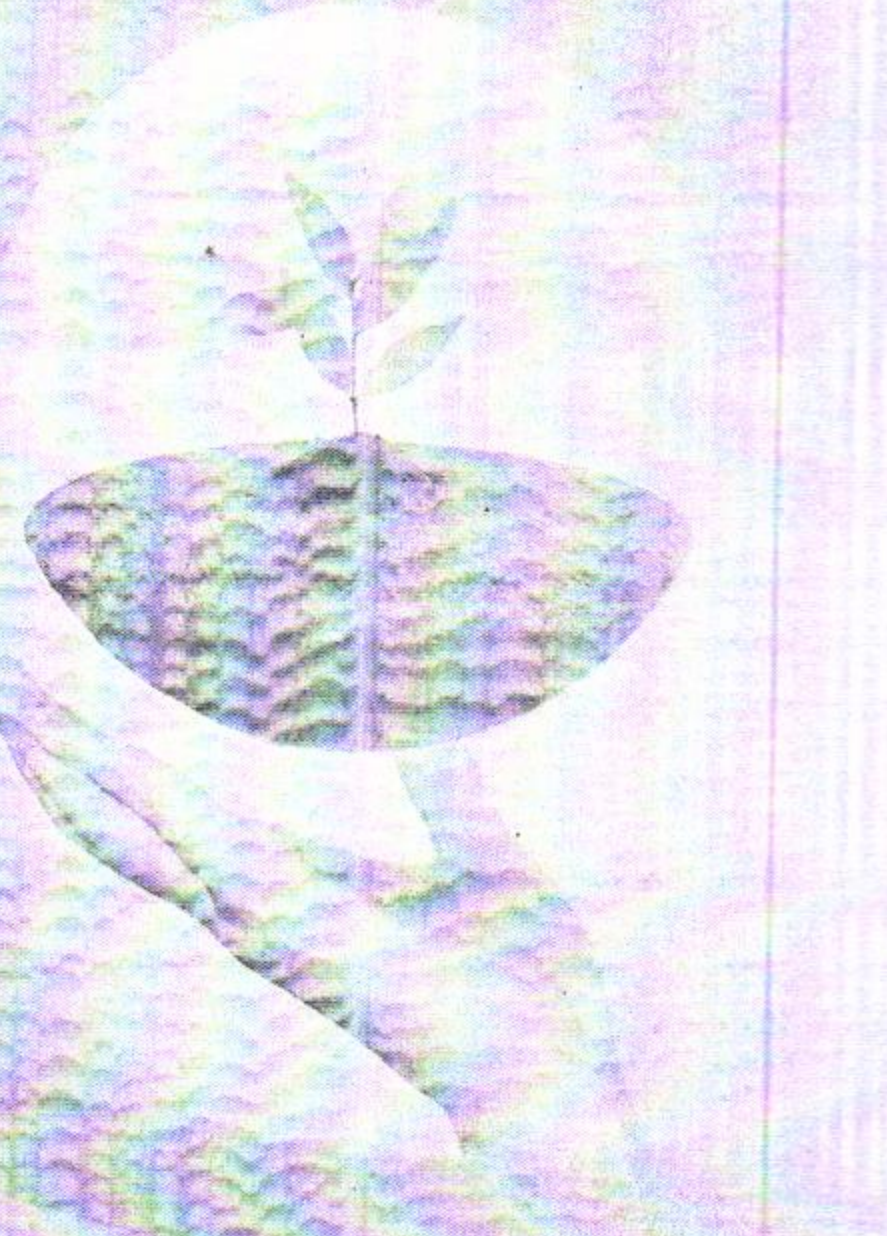

Prathmesh Prakashan

Prathmesh Prakashan, Aurangabad

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

NEW INTERNATIONAL

EMERGENT RESEARCH JOURNAL

CONTENTS

Sr. No.	Title & Name of the Author(s)	Page No.
1	ARMS IMPORTS TO INDIA *Dr.C.Dayakar Reddy*	1
2	FINDING RELAXATION METHODS TO OVERCOME ENGLISHLANGUAGE PHOBIAIN HIGH SCHOOL STUDENTS OF TELANGANA STATE. Farheena Tabassum	7
3	ADMINISTRATIVE ROLE OF TEACHER SINHIGHER EDUCATION Dr. Prashant Namdeorao Patil	10
4	**European trends inGolconda School of Miniature Paintings depicting Women** -Dr B.Lavanya	14
5	***जाहिरात क्षेत्रातील उपक्रमाच्या सेवांचा परिचालन परिव्यय, अंदाजपत्रक व मुल्य निर्धारण*** *प्रा. विश्रांती मारोती धडाडे / डॉ. किशोर विठ्ठलराव घोरगाडे*	18
6	WASTE MANAGEMENT IN INDIA Dr. Sou. ParvatiBhagwanPatil	22
7	WATER RESOURCES MANAGEMENT IN INDIA Dr.PatilBhagwan Shankar	28
8	इंद्रजित भालेराव यांच्या साहित्यकृती मधील स्त्रीजीवन - प्रा. जाधव ए. एस.	34
9	BASAVA AND HIS SOCIAL REVOLUTIONARY MOVEMENT FOR EQUALITY IN 12TH CENTURY CE, KALYAN, BIDAR, KARNATAKA *Dr. Indira*	37
10	"गडचिरोली जिल्ह्यातील माध्यमिक स्तरावरील शिक्षकांच्या नैतिक मुल्यांचा तुलनात्मक अभ्यास" प्रा. अनिल पी. नंदेश्वर	42
11	**Role of Educational Institutions in creating Environmental Awareness"** **Prin. Dr. L. K. Shitole,**	47
12	सर्जनशील शिक्षणाची उद्दिष्टे प्रा. राजपुत डी.जी.	51

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Ta.)Tq.Ahmedpur Dist.

13	भारतातील रेल्वे वाहतूकीचे भारतीय अर्थव्यवस्थेतील अनुकूल परिणाम, समस्या आणि त्यावरील नवीन सुधारणा डॉ. संजय [illegible]
14	History of Methodist Missionary Society-A Case Study Medak Cathedral Church Kethapaga Maheswari
15	Education needs change or Transformation? Dr Khan Shahnaz Bano Mohammad Ashfaque
16	INFORMATION & COMMUNICATION TECHNIQUES IN BUSINES Dr. Kishor H. Dhote
17	लोकसाहित्यातील स्त्री गीते डॉ. स्मिता [illegible]
18	AUTOMATION OF LIBRARIES: AN OVERVIEW Bangaram Ram Prasad
19	Greed Governed Dr. Umakant Thakkar in 'Tara' Swapnil Mukundrao Rajpankhe
20	EVOLUTION OF LABOUR WELFARE IN INDIA BS IMRAN PASHA
21	भारतीय शिक्षण पध्दतीचे प्राचीन दर्शन सारिका महादेव जामगे
22	Mental Health and Techniques to Maintain and Enhance mental health and wellbeing Ms.Daksha H. Halkare
23	स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ नांदेड अंतर्गत येणाऱ्या बीएड प्रशिक्षकांची अध्यापन क्षमता आणि व्यावसायिकतेचा विकास: एक चिकित्सक अभ्यास. प्रा.डॉ.निळकंठ शंकरराव पाटील.

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

ORIGINAL ARTICLE

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ नांदेड अंतर्गत येणाऱ्या बीएड प्रशिक्षकांची अध्यापन क्षमता आणि व्यावसायिकतेचा विकास: एक चिकित्सक अभ्यास.

प्रा.डॉ.निळकंठ शंकरराव पाटील.
वसंतराव नाईक अध्यापक महाविद्यालय,
शिरुर ताजबंद ता. अहमदपूर जि. लातूर

प्रास्ताविक:

विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास हा शिक्षणाचा जसा प्रमुख उद्देश आहे. त्याप्रमाणे शिक्षक प्रशिक्षकातील अध्यापन क्षमता तसेच व्यवसायिकतेचा विकास हा एक बीएड प्रशिक्षकाच्या विकासाचा प्रमुख उद्देश होय. प्रशिक्षकाकडे विविध अध्यापन क्षमता तसेच व्यवसायिक कौशल्य असणे आवश्यक आहे.त्यामधून एका आदर्श प्रशिक्षकाची तयारी होते.शिक्षक प्रशिक्षकतील क्षमता आणि व्यवसायिकता विकास प्रशिक्षकाच्या अध्यापन प्रक्रियेमध्ये सुधारणा घडवून आणतो त्यामुळे प्रशिक्षक प्रभावीपणे प्रशिक्षण देऊ शकतो.शिक्षक प्रशिक्षक म्हणून कार्य करत असताना ज्ञान, कौशल्य, क्षमता, अध्ययन अध्यापन पद्धती यासंदर्भात अद्यावत ज्ञान असणे आवश्यक आहे.काळानुसार शिक्षक शिक्षणाची बदलती दही धोरणी, गरजा लक्षात घेता आपले अध्यापन कार्य प्रभावी व्हावे यासाठी प्रशिक्षकाने सतत प्रयत्नशील राहणे आवश्यक आहे.

संशोधनाची गरज व महत्व:

अध्यापक महाविद्यालय स्तरावरील प्रशिक्षकांचो शिक्षण प्रक्रियेत अत्यंत महत्त्वाची भूमिका आहे.एक प्रशिक्षक म्हणून कार्य करत असताना स्व क्षमता विकास व व्यावसायिक कौशल्य विकास एक उत्तम अध्यापक आचार्य बनवण्यास उपयुक्त आहे.विद्यार्थी शिक्षकांना प्रशिक्षण देताना अनेक प्रकारच्या क्षमता कौशल्यांचा उपयोग होतो.त्यासाठी या संशोधनाची ची गरज आहे.अध्यापन ही एक विविध कौशल्यांची. तंत्राची जंत्री होय. या दृष्टीने प्रगत अध्यापन व्यावसायिक कौशल्य विकासासाठी या विषयावर संशोधन होणे आवश्यक आहे.प्रशिक्षक व्यवसायातील लुप्त व सुप्त गुणांचा शोध घेण्यासाठी, व्यवसाय समाधानासाठी, शास्त्रशुद्ध अध्यापन क्षमता व व्यवसायिक तिच्या विकासासाठी या संशोधनाची गरज आहे.

संशोधनाचे महत्त्व:

प्रशिक्षकतील अध्यापन क्षमता व व्यवसायिक विकास कसा झाला आहे या संदर्भात या संशोधनातून माहिती प्राप्त होईल या दृष्टीने हे संशोधन महत्त्वपूर्ण आहे.शिक्षक शिक्षण प्रक्रियेत गुणवत्ता साधण्याच्या दृष्टीने हे संशोधन महत्त्वपूर्ण आहे. शिक्षकांनी आपल्या व्यवसायात प्रति असणारी निष्ठा कायम करण्यासाठी व एक उत्कृष्ट प्रशिक्षक होण्यासाठी हा विषय महत्त्वपूर्ण आहे तसेच प्रशिक्षकातील स्व अध्यापनात संबंधि जागरूकता निर्माण होण्यासाठी हे संशोधन महत्त्वपूर्ण आहे.विद्यार्थ्यांची गुणवत्ता ही शिक्षकांच्या व्यवसायिक गुणवत्तेवर अवलंबून असते शिक्षक शिक्षणातील या गुणवत्तावाढीसाठी प्रशिक्षक आतील समता व व्यवसायिक विकास इतर तज्ञ प्राध्यापकांना ही उपयुक्त होईल या दृष्टीने हे संशोधन महत्त्वपूर्ण आहे.

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College

Scanned with ACE Scanner

ISSN 2231-6671

International Registered and Recognized
Research Journal Related to Higher Education for all Subjects

Hi-TECH
RESEARCH ANALYSIS

Hi-Tech Research Analysis

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

EDITOR IN CHIEF
DR. BALAJI KAMBLE

Issue : XVI, Vol. II
Hi-TECH RESEARCH ANALYSIS
IMPACT FACTOR 4.95
ISSN 2231- 6671
Aug. 2018 To Jan. 2019

INDEX

Sr. No	Title for Research Paper	Page No
1	Customer Attitude, Prefrence and Satisfaction Towards Investment in Iciciprudential Life Insurance Co. Ltd. **Deepak Kumar Gupta, Dr. Vinod Khapne**	1
2	Evolution Of Urban Co-Operative Banks In India And Their Current Status **Jagdish S. Walawalkar, Dr. Subhash D. Pawar**	7
3	Cost Effectiveness of Human Resource Management In Small And Medium Industries **Manali R. Patil**	15
4	Women Entreprenurship In India Problems & Suggestion **Kalpana K. Kendre**	24
5	A Study Of Rural Consumer Behaviour Of Patanjali Products With Reference To Ajara, Chandagad And Gadhiglaj Talukas In Kolhapur District **Ram D. Madhale**	29
6	Major Environmental Problems Causing Threat to Agro-development **Dr. G. M. Sarvade**	39
7	प्रेमचंद - कालजयी साहित्यकार **जे ए. चौधरी**	47
8	शिक्षक, शिक्षण आणि मुल्यशिक्षण **डॉ. निळकंठ शंकरराव पाटील**	50
9	कादंबऱ्यांची नाट्यरुपांतरे **डॉ. एस.एस. धस**	55

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq Ahmedpur Dist.Latur

8

शिक्षक, शिक्षण आणि मुल्यशिक्षण

डॉ. निळकंठ शंकरराव पाटील
प्राचार्य, वसंतराव नाईक महाविद्यालय,
शिरुर ताजबंद, जि. लातूर

Research Paper - Education

प्रस्तावना :

अध्यापक हा शिक्षणप्रक्रियेचा खरा सुत्रधार आहे. विकरानशील बालकावर जर सर्वात जास्त कोणाचा प्रभाव पडत असेल तर तो शिक्षकांचा. त्याचमुळे शिक्षक कसा होतो, कसा आहे व कसा असावा याचा विचार करणे अपरिहार्य आहे.

अध्यापकाच्या समाजातील स्थानाचा विचार केल्यास असे लक्षात येईल की, प्राचीन भारतीय समाजात अध्यापकाला सर्वश्रेष्ठ स्थान होते. विद्यार्थ्यांच्या दृष्टीने तर अध्यापक गरुब्रम्हा, गुरुविष्णु, गुरुर्साक्षात परब्रम्हच होते. अंधःकाराचा नाश कारणारा म्हणून गुरुकडे आदराने पाहिले जाई परंतु कालांतराने शिक्षणपद्धतीत बदल होऊन गुरुच्या स्थानाचे महत्व कमी झाले व शिक्षक आणि त्याचा व्यवसाय काहीसा उपेक्षिला गेलेला आहे. मात्र त्याला बदलती समाजव्यवस्था ज्याप्रमाणे कारणीभुत आहे, त्याचप्रमाणे शिक्षकही काही अंशी जबाबदार आहे.

आजच्या बालकेंद्रीत शिक्षणपद्धतीमध्ये विद्यार्थ्यांचा विचार करून अध्ययन अध्यापन प्रक्रिया ठरवावी लागते. कारण शिक्षित होणारा विद्यार्थी सुसंस्कृत झाला पाहीजे ही समाजाची शिक्षणाकडून अपेक्षा आहे आणि हा विद्यार्थी सुसंस्कृत होण्यासाठी खरी गरज असेल तर ती मुल्यशिक्षणाची. विद्यार्थ्यावर जाणीवपूर्वक संस्कार करून त्यांच्या वर्तनाला अपेक्षित वळण लावण्याचे कार्य अध्यापक करित असतो. यासाठी मूल्यांबाबतची परिपूर्ण जाण शिक्षकाला होणे अत्यावश्यक आहे.

Principal

Scanned with ACE Scanner

Impact Factor-8.575 (SJIF) ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Referred Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

August-2022

ISSUE No- (CCCLVIII) 358- C

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor
Dr. Baliram Pawar
Head, Department of Sociology
Mahatma Phule College Kingaon Latur
Maharashtra

Editor
Dr.Manashi Gogoi Borgohain
Head, Department of Education
Nandalal Borg[illegible] College,
Dib[illegible] ssam

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur.

This Journal is indexed in :
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

For Details Visit To : *www.aadharsocial.com*

Aadhar Publications

INDEX

No.	Title of the Paper	Authors' Name	Page No.
1	The Role of Public Libraries in Social-Cultural Development in Rural/Urban Areas in India	Mr.Gadkari Chandrasen Bansidhar	1
2	Girl Education in Rural India- A Perspective	Dr Saroj Bala	6
3	Women In Politics And Rural Development	Anilkumar. M. Mandolkar	11
4	Elucidating the role of NGOs as Service Delivery Agent: A study in Assam.	Dr.Bhaskar Jyoti Barthakur	14
5	Role of Public Libraries in the Development of Public Community and User's Satisfaction in Maharashtra, India	Ms. Rajshri Bansidhar Gadkari , Dr.Bhagyashri Yeshwantrao Keskar	19
6	Rashtriya Uchchatar Siksha Abhiyan(RUSA): A Sustainable Development of Higher Education and Employment	Ms. Pronita Rajkhowa	23
7	Effect of MNREGA on Poverty and Rural employment.	Dr. Kartik Arora	27
8	A review study of mental health, socio-Economic status and lifestyle of women in India.	Dr. Sunita M. Watore , Dr. Savita S. Manohar	31
9	Self Help Group And Women	Dr.Chandrakant Gundappa Gaikwad	35
10	Rural Entrepreneurship - Prospectus and Problems	Dr. P.L. Harale	38
11	Maintenance of hygiene as a challenge in rural areas and a key to sustainable rural development: A study on KhoniyaGaon village of Dibrugarh district, Assam	Arpita Singha	41
12	Education For Rural Development	Dr Seema Kaushik	45
13	Education And Rural Development.	Dr. Ashutosh Kundu	47
14	Rural Development Through Green Revolution	Dr. Anand C. Nadvinmani	50
15	लोकगीतों का महत्व एवं उनमें प्रयुक्त घन वाद्य	डॉ. स्वाति शर्मा	53
16	उपशास्त्रीय संगीत में ठुमरी गायन शैली का सीन	डॉ.मीनू	57
17	ग्रामीण जन -जीवन को सहज बनाने में लोक संगीत की भूमिका	डॉ.प्रेम लाल	61
18	भारत में नगरों के वर्गीकरण का ऐतिहासिक और विश्लेषणात्मक अध्ययन	मीनू	66
19	नारी 'पर्याय' संगीत एक नैसर्गिक बोध	डॉ. हेत राम	69
20	शिक्षा और ग्रामीण महिलाओं का आर्थिक सामाजिक विकास	डॉ. शैली शर्मा	74

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College

21	ग्रामीण भारतासमोरील समस्या	प्राचार्य, डॉ.निळकंठ शं. पाटील.	78
22	ग्रामीण भागातील बालकांच्या अनौपचारीक शिक्षण विकासात सहभागी घटक : एक अभ्यास	डॉ. व्यंकट काशीनाथराव कदम	80
23	महाराष्ट्रातील जिल्हा परिषदेच्या कृषी विभागाची व्यथा	प्राचार्य करडील यादव मलाप्पा	84
24	स्वातंत्र्योत्तर हिंदी पत्रकारिता ग्रामीण विकास के परिप्रेक्ष्य में" स्वातंत्र्योत्तर हिंदी पत्रकारिता	डॉ. कृष्णात आनंदराव पाटील	87
25	ग्रामीण विकास में संचार की भूमिका	कु. प्रीति उइके	89

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

Bal Bhagwan Shikshan Prasarak Mandal, Ahmedpur

Vasantrao Naik B.Ed. College, Shirur Tajband

Tal. Ahmedpur, Dist. Latur -413514

(Affiliated :- Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded)

Number of Research paper/Article per teacher published in the journals notified on UGC website during the last five years

Dr.Kadam V.K.

Vasantrao Naik B.Ed. College Shirur (Taj) Ahmedpur Dist. Latur

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal | ISSN : 2278-9308

Impact Factor (SJIF) -8.575, Issue NO, 358 (CCCLVIII) C | August, 2022

ग्रामीण भागासमोरील समस्या

प्राचार्य, डॉ निळकंठ शं. पाटील

वसंतराव नाईक अध्यापक महाविद्यालय,शिरुर ताजबंद ता.अहमदपूर जि.लातूर

भारत हा खेड्यांचा देश आहे. भारतातील बहुसंख्य लोक ग्रामिण भागातच राहतात व ग्रामिण भागाचा मुख्य व्यवसाय शेती हा आहे. त्यामुळे समाजाला व देशाला लागणारे अन्नधान्य, कच्चा माल यांचे उत्पादन ग्रामिण भागातच होते. शहरांनी नैसर्गिक साधनसंपत्ती ही ग्रामिण भागातच आहे. पण वस्तुस्थितीचा जर आपण विचार केला तर ग्रामिण भागाची व शहराची तुलना करता ग्रामिण भाग हा शहरी भागापेक्षा मागास असल्याचे दिसते. ग्रामिण भागाचा म्हणावा तितका विकास झालेला नाही. ग्रामिण भाग आजही अनेक समस्यांनी ग्रासलेला आहे. जर देशाचा संतुलित विकास करायचा असेल तरआज शासन व विविध स्तरातून ग्रामिण विकासाकडे लक्ष देणे गरजेचे आहे. त्यासाठी नेमक्या कोणत्या समस्या ग्रामिण भागात आहेत हे प्रश्न जाणून घेणे संशोधकाला आवश्यक वाटले म्हणूनच संशोधकाने सदरील विषयावर संशोधन केले आहे. ग्रामिण भागातील समस्या पाहण्या अगोदर ग्रामिण विकास म्हणजे काय? हे पाहणे गरजेचे आहे

ग्रामिण विकास: ग्रामिण विकास ही खूप व्यापक संकल्पना आहे ग्रामिण भागात राहणा–या लोकांच्या जीवनमानात सुधारणा करणे म्हणजे ग्रामिण विकास होय. असे आपणास म्हणता येईल. प्रामुख्याने पाहिले तर ग्रामिण भागात असणा–या मुख्या समस्या पुढिल प्रमाणे सांगता येतील–

१. जातीव्यवस्था : विविध कायदे व शिक्षणाच्या माध्यमातून लोकांमध्ये आज जागृती आली आहे तरी सुध्दा शहरी भागाच्या तुलनेत ग्रामिण भागात आजही जातीव्यवस्था टिकून असल्याचे दिसते त्यामुळे व्यक्ति विकासाला अडथळे निर्माण झालेले दिसतात. म्हणून ग्रामिण विकासात जातीव्यवस्था हा प्रमुख अडथळा असल्याचे दिसते.

२. दारीद्रय : ग्रामिण भागात उत्पन्नाची साधन कमी आहेत, रोजगाराच्या संधीचा अभाव आहे त्यामुळे व्यक्तिच्या उत्पन्नात विषमता दिसून येते. यासाठी शासन स्तरावरून रेशनच्या माध्यमातून व काही योजनांच्या माध्यमातून दारीद्रय निर्मुलनासाठी प्रयत्न केले जातात पण या व यासारख्या अनेक योजना त्यांच्यापर्यंत पोहचत नाहीत. तसेच कुटुंब नियोजनाचा व आरोग्य सुविधांचा येथे तेवढा प्रसार नसल्यामुळे जन्मदर जास्त असतो त्यामुळे एकाच कुटुंबात अनेक मुले असतात. शिवाय कमाई करणा–यांची संख्या कमी व खाणा–यांची संख्या जास्त' यामुळे देखील त्यांची दारीद्रयातून सुटका होत नाही परिणामी ग्रामिण भागात खूप मोठया प्रमाणात दारीद्रय व आर्थिक विषमता दिसुन येते.

३. बेकारी : दारीद्रय व बेकारी या दोन समस्या ग्रामिण भागात खूप मोठया प्रमाणात दिसतात शिवाय या दोन्ही समस्या सोबतच चालणा–या आहेत. ग्रामिण भागात व्यवसायांचा विकास झालेला नसल्यामुळे लोकांना रोजगार मिळत नाही. त्यामुळे येथे छुपी बेकारी मोठया प्रमाणात असल्याचे दिसते. व्यक्तिची ईच्छा व क्षमता असून देखील त्यांना त्यांच्या क्षमतेनुसार काम मिळत नाही म्हणून आजही मोठया प्रमाणात ग्रामिण भागात बेकारी असल्याचे दिसते.

४. रूढी व परंपरा : ग्रामीण भागात अनेक रूढी व परंपरा आजही चालू आहेत. व त्याचे पालनही तेवढ्याच काटेकोरपणे केले जाते. अनेक अंधश्रध्दांना लोक बळी पडतात. त्यामुळे त्यांचा आर्थिक, बौध्दिक व मानसिक विकास खुंटल्याचे दिसते. त्यामुळे तिथे वैज्ञानिक दृष्टीकोनाचा खूप मोठा अभाव असल्याचे दिसते. शिवाय रूढी प्रथेप्रमाणे अनावश्यक खर्च केला जात असल्यामुळे त्यांचे दारीद्रय त्यांची साथ सोडत नाही.

५. शेती व्यवसाय : ग्रामीण भागातील लोकांचा मुख्य व्यवसाय शेती हा आहे पण आज जी शेती केली जाते त्याकडे पाहिले तर चार दोन शेतकरी सोडले तर पूर्णत: पारपारिक प्ध्दतीने शेती केली जाते. जलसिंचनाचा अजूनही अभाव दिसतो शिवाय उत्पन्न व खर्चातही खूप तफावत दिसते. शेतमाल घरात आल्यानंतर दर पडतात देश स्वतंत्र झाल्यानंतर इतर कोणावरही झाला नाही एवढा अन्याय भारतीय शेतक–यांवर झाला आहे. खाणा–यांचाच सतत विचार करून शेतमालाचे भाव सतत कमी ठेवल्यामुळे शेतक–यांच्या पदरात उत्पादन खर्च ही पडत नाही त्यामुळे एवढ्या

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College

Scanned with ACE Scanner

3.2.1
2019

Impact Factor – 6.261 | Special Issue - 162 B | Mar. 2019 | ISSN – 2348-7143
UGC Approved Journal List No. 40705

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-research Journal

SCIENTIFIC CHANGE

- EXECUTIVE EDITOR OF THIS ISSUE -
Dinesh R. Jaronde

- CHIEF EDITOR -
Dr. Dhanraj T. Dhangar

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur Tal Ahmedpur Dist.Latur

Printed By : PRASHANT PUBLICATIONS, JALGAON

For Details Visit To : www.researchjourney.net

20. Physico-Chemical Analysis of Borewells of Some Selected Villages Nearby Aheri Taluka, District Gadchiroli (M.S.) 54
Shyamalkant Kanak Biswas

21. Computational Studies on Structural Characterization of Werner Complex Hexaamminecobalt (III) Chloride 58
Salim Saranya*

22. Forensic Chemistry : Role and Applications in Forensic Science 60
Mrs. Sejal Shah

मराठी

२३. अनुसूचित जातीतील शेतकऱ्यांच्या आर्थिक व सामाजिक स्थितीचे अध्ययन ६२
प्रा. रमेश सू. आगलावे

२४. पंचायत राजमध्ये महिला सबलीकरण–आरक्षणाची तरतुद ६५
डॉ. एकनाथ सोपानराव सुर्वे

२५. आंबेडकरी गझलेचे भाष्यकार : वामनदादा कर्डक ६७
डॉ. सतीश मा. चहांदे

२६. महिला सक्षमीकरणातील समस्या ७१
प्रफुल्ल लक्ष्मण किरवले

२७. महिलांचे राजकारणातील सक्षमीकरण ७४
प्रा. पवार दत्तात्रय विलास

२८. साहित्यिक पर्यटनाची संकल्पना आणि महाराष्ट्र ७६
प्रा. ज्योती रोटे,

२९. गोंड वंशिय राणी हिराईचे नेतृत्व व कार्ये – एक विश्लेषनात्मक अध्ययन ७९
प्रा. डॉ. एन. आर. चिमुरकर

३०. इंदिरा गांधींचे अमेरिकेसंबंधी परराष्ट्रीय धोरण ८१
प्रा.डॉ.मोहन राजाराम कापगते

३१. 'कोकणातील पर्यटन व्यवसायाचा सामाजिक व आर्थिक अभ्यास' ८४
प्रा.कुंटेवाड दत्ता उत्तमराव

३२. पाली साहित्यातील स्त्री प्रतिमा ८६
प्रा. डॉ. रजनी भिमराव गेडाम (सोनुले)

३३. यशोदाबाई जोशी यांचे सामाजिक व राजकीय कार्य ८८
प्रा. राजू भाऊरावजी खरडे

३४. ऑनलाईन शिक्षण व्यवस्था (स्वयंमप्रभा) ९०
प्रा. राख चंद्रशेखर शेषराव

३५. शंकर पाटलांची कथा : एक वेध ९३
प्रा. काशीनाथ वि. तरासे

३६. मानव अधिकाराचे उल्लंघन – वास्तविक स्थिती ९६
विठ्ठल एस. चौधरी

३७. अध्यापक महाविद्यालयीन मानवी संबंधाचे व्यवस्थापन : एक अभ्यास ९८
डॉ. व्यंकट का. कदम

३८. सावंतवाडी संस्थानच्या राजमाता सत्वशीलादेवी भोसले यांचे योगदान १०१
श्री. विलास आत्माराम देऊलकर

३९. आदिवासी सोनझारी झरेका समाजातील महिलांच्या समस्या आणि उपाय १०४
डॉ. सुनिल कोडापे

४०. महिला सक्षमीकरण व कौटुंबिक हिंसाचार १०७
डॉ. सुधाकर पंडितराव बोथीकर

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

Peer Reviewed Referred and UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730 AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

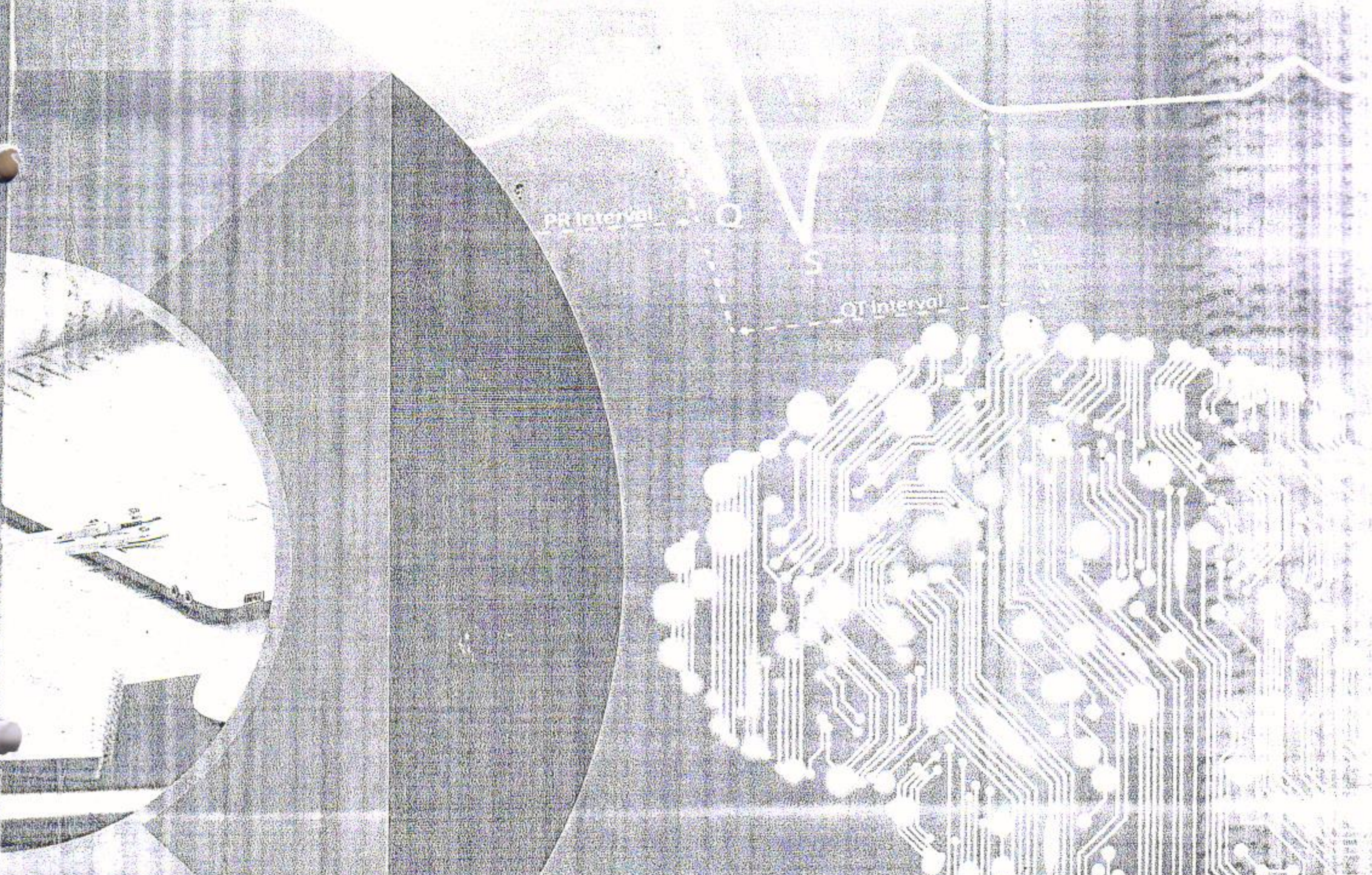

Volume-VIII, Issue-I
January - March - 2019
Marathi

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

Ajanta Prakashan

Principal
Vasantrao Naik B.Ed College
Shirur (Taj.) Ta. Ahmedpur Dist Latur

VOLUME - VIII, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

CONTENTS OF MARATHI

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	भारतीय उच्च शिक्षणासमोरील आव्हाणे एक अभ्यास प्रा. बैकरे राजपाल खंडू	१-४
२	प्रमुख प्रसार माध्यमांचे उच्च शिक्षणातील योगदान प्रा. डॉ. सुधीर वरबडे (भूमकर)	५-८
३	किशोरवयीन मुलींच्या समस्या निराकरणात किशोरी उत्कर्ष मंच उपक्रमाची भूमिका सुनीता मा. बिराजदार	९-१०
४	जागतीकीकरण आणि शिक्षण व अध्यापन पध्दती प्रा. डॉ. रजनी आनंतराव बोराळे	११-१४
५	संत महात्मा बसवेश्वरांच्या वचन साहित्यातून प्रतिबिंबित होणारे उच्च शिक्षण विषयक विचार : एक अभ्यास डॉ. व्यंकटराव का. कदम श्री. उमाकांत शि. चलवदे	१५-२१
६	उच्चशिक्षणाचे बदलते स्वरूप व जागतिकीकरण प्रा. स्नेहलता दत्तात्रय दळवी	२२-२६
७	प्रगत शैक्षणिक महाराष्ट्र कार्यक्रमांतर्गत राबविले जात असलेले उपक्रम व त्यांची परिणामकारकता शंकर उत्तमराव दांडगे	२७-३१
८	बाल भवन विज्ञान केंद्रातील प्रयोगांची उपयोगीता डॉ. इनामदार व्ही. जी.	३२-३३
९	आजच्या उच्च शिक्षणापुढील समस्या प्रा. डॉ. सय्यद अकबर लाला	३४-३६
१०	उच्च शिक्षणासमोरील आव्हाने प्राचार्य, डॉ. पाटील निळकंठ शंकरराव	३७-३९
११	उच्च शिक्षण, महिला कुटुंब आणि स्व-रोजगार : एक कमाई स्त्रोत श्रीमती ज्योत्स्ना भागवतराव गव्हाणे	४०-४२

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

VOLUME - VIII, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 -IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

१६. उच्च शिक्षण सध्यस्थिती आणि समर्थ भारत निमिर्ती

कदम व्यंकट काशिनाथ
वसंतराव नाईक अध्यापक महाविद्यालय, शिरुर ताजबंद.

प्रास्ताविक

राष्ट्रनिमिर्तीचा पाया त्या राष्ट्रातील उच्च शिक्षण मानले जाते. खरेच उच्च शिक्षण राष्ट्र निमिर्ती पाया असेल तर उच्च शिक्षणाच्या मर्यादा –निश्चित करता येणार नाहीत .उच्च शिक्षण आता क्रिया विश्वाच्या पुढे गेलेले आहे .उच्चशिक्षणाने बुध्दिगम्य विषयाच्या भिंती भेटुन क्रियाविश्वव भावनिक स्तरावरयेणा-याविविध विषयांच्याही पलीकडे पोहचले आहे.उच्च शिक्षण सर्व विकासाचा पाया असुन जागतिकीकरणाच्या या युगात भारताला समर्थथेकडे घेऊन जाताना .उच्च शिक्षणच सहाय्यभुत ठरणार आहे. १३० कोटी लोकसंख्या ओलांडणा-या देशात आजही विविध समस्या संपलेल्या नाहीत.काश्मीर सारखा प्रश्न पुन्हा डोके वर काढताना दिसतो आहे.नवनवे प्रश्न आव्हाने देशासमोर आवासुन उभे आहेत.अशा परिस्थितीत हाताला काम मागणा-यांची संख्या वाढली आहे. आज उच्च शिक्षणामध्ये नवनवे प्रयोग,श्रमाची निर्मिती व श्रमाची किंमत देणा-या वेगळया शिक्षण प्रवाहाची आज गरज आहे .तशी उच्च शिक्षणाकडे अपेक्षा करणे ही सामान्य माणसाची चूक नाही.

समर्थ भारत

समर्थ भारत या संकल्पनेचा अर्थ समजायला हवा तरच समर्थ भारताच्या निमितीत उच्च शिक्षणाची काय भुमिका आहे ते लक्षात येईल.मग पाहुयात समर्थ भारत म्हणजे काय?

'आपण एखादे काम मागताना म्हणतो की, मी हे काम करण्यास समर्थ आहे.म्हणजेच ते काम मी खात्रीने, सक्षमतेने, आत्मविश्वसपूर्ण व जबाबदारीने पार पाडु शकतो.''

समर्थ या संकल्पनेत क्षमता, शक्ती, आत्मविश्वास, सबलता, जबाबदारी, बलशाली व स्वता:वर विश्वास या बाबी या मध्ये पहावयास मिळतात.या बाबतीत आपल्या देशाचाइतिहास बोलका आहे. राष्ट्राच्याकल्याणासाठी अनेक महात्म्यांनी प्राणाची आहुती दिली.अनेकसमाजसुधारकांनी देशाच्या कल्याणासाठी शेकडो वाटानिर्माण केल्या आम्ही या वाटेने चालताना पाहातो आहोत.

विकासाला मर्यादा नसतात आणखिही बरीच क्षेत्रे अशी आहेत ती सामान्य् माणसासाठी स्वप्रवत आहेत.खरेतर ब्रिटीशा सोबतची लढाई स्वातंत्र्यासाठी होती आणि आजची लढाई समर्थ भारताच्या निमिर्तीसाठीची आहे .ही लढाई या उच्च् शिक्षणाच्या विकासाने पार पाडावयाची आहे. समर्थ भारतासाठीची विविध क्षेत्रे आहेत ज्या क्षेत्राच्यां सरळ शिक्षण ,सरळ

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

उच्चशिक्षणाशी संबंध येतो ज्या देशाचे उच्च शिक्षण त्या गुणवत्तेचे आहे तेथे –तेथे खालील क्षेत्राचा झपाट्याने विकास त्या संदर्भाचा झालेला असेल प्रथम आपण उच्च शिक्षण व सदयस्थिती समोर ठेवुयात.

उच्च शिक्षण आणि प्रगतीची क्षेत्रे

अन्न, वस्त्र व निवारा या मानवाच्या मूलभूत गरजा आहेत.आज शिक्षण ही चौथी मानवाची मूलभूत गरज मानली जात आहे .कारण शिक्षण हा सर्व क्षेत्राच्या प्रगतीच्या पाया आहे. आज भारतातील उच्च शिक्षणाची स्थिती दयनीय आहे.सोबत सरकारची मनस्थिती त्याला शोभेशी झालेली आहे.उच्च शिक्षणाशी संबंधीत कित्येक घटक सदयस्थिती मध्ये मोडकळीस आलेले आहेत .पहिल्या वर्गात प्रवेश घेतलेले विद्यार्थी प्रमाण व पदवी स्तरावरील येणा-याविद्यार्थ्यांच्या प्रमाणात मोठी तफावत आहे जर केवळ ७% विद्यार्थी उच्च शिक्षणापर्यंत पोहचत असतील तर खरे पहाता यावर संशोधन हाती घेणे गरजेचे आहे.पदवीपूर्व असलेल्या संधी यांचापण यावर परिणाम होत असतो .

उच्च शिक्षण हे विविध प्रगतीच्या क्षेत्राला घेऊन जाणारे आसते नवनवीन संधी स्पष्ट पणे मिळतात व विद्यार्थी सर्वांगिण विकासाचा आलेख वाढलेला दिसेल जो समर्थ भारत निर्मितीसाठी नितांत आवश्यक आहे उच्च शिक्षण व प्रगतीची कोणती क्षेत्रे आहेत ते पुढील प्रमाणे सांगता येतील.

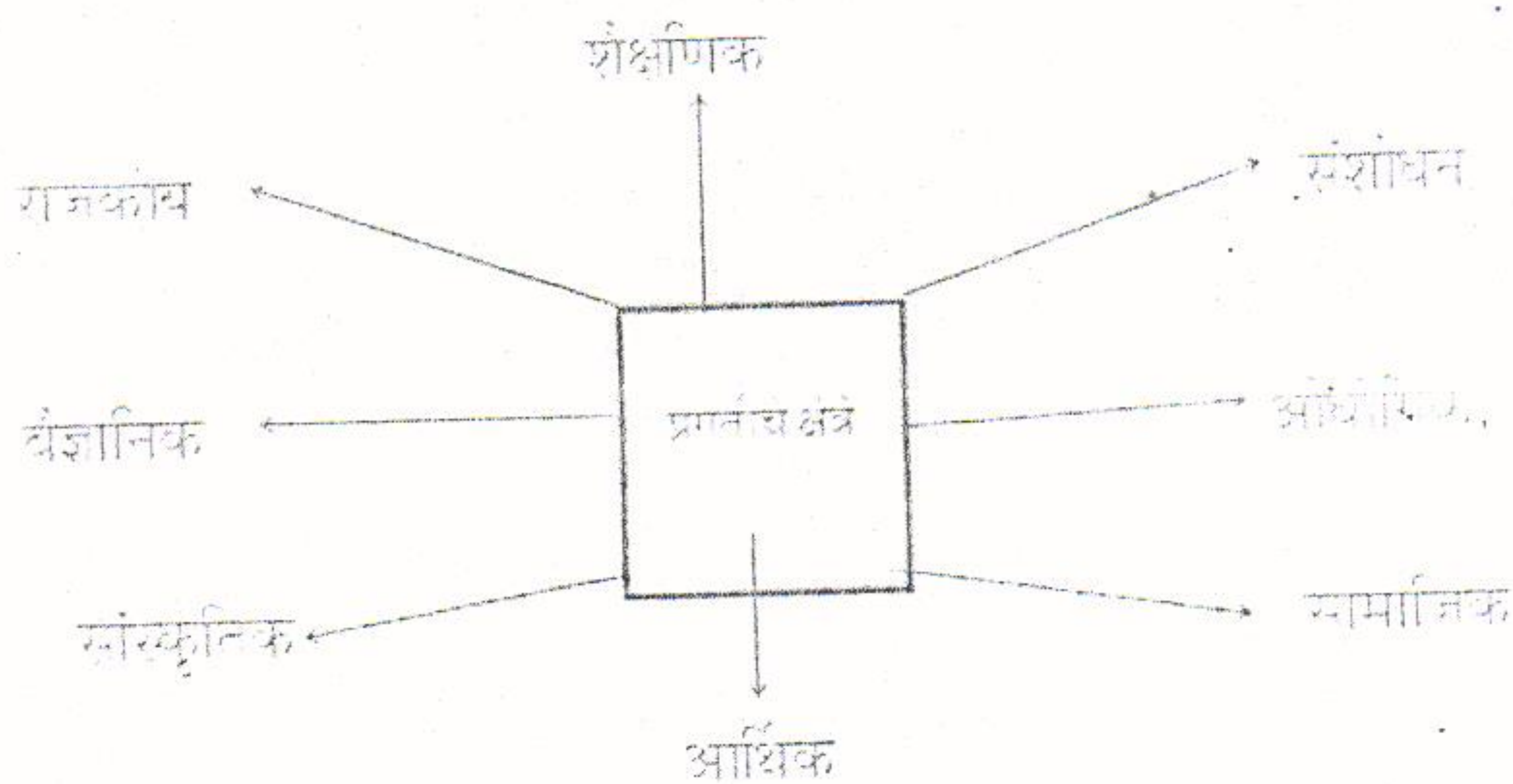

उच्च-शिक्षण आणि वरील प्रगतीची क्षेत्रे याचा संबंध असेल तर आपल्या देशातील उच्च शिक्षणाची सदयस्थिती पहाणे क्रमप्राप्त ठरते. आपणास असे म्हणावे लागेल की वरील प्रगतीची क्षेत्रे पडताळुन पाहिल्यापासुन ख-याअर्थाने उच्च शिक्षणाकडून असलेल्या आपल्या आपेक्षा वाढल्या शिवाय राहाणार नाहीत प्रगतीच्या या क्षेत्रासाठी त्यांच्या विकासासाठी आपल्या देशातील व उच्च देशातील व उच्च शिक्षण प्रगतीचा लेखाजोखा पुढील प्रमाणे आहे.

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

उच्च शिक्षण सदयस्थिती

उच्च शिक्षण त्याच्या देशाच्या प्रगतीचा, विकासाचा आत्मा मानले जाते भारतीय उच्च शिक्षणाला मोठा इतिहास आहे. भारतातील उच्च शिक्षणाच्या विस्तारावर प्रकाश –टाकल्यास

आपल्या लक्षात येईल की एवढया अथांग मोठया क्षेत्रामुळ व लोकसंख्येच्या देशासाठी उच्च शिक्षण सुविधा व त्यावर होणारा खर्च किती थोडा आहे.

आज भारतामध्ये एकुण ६०० पेक्षा जास्त विद्यापीठे आहेत ज्यामध्ये ४१ केंद्रीय विद्यापीठे २७५ राज्य विद्यापीठे १२९ अभिमत विद्यापीठे,९० खाजगी विद्यापीठे ,तर ६६ स्वायत्त विद्यापीठेअशी एकुण सहाशे पेक्षा जास्त विद्यापीठांची संख्या पहावयास मिळतात.अशोसंख्येने ती उभी आधिक काहीही असोत गुणवत्तेच्या जागतिक क्रमवारीत आपला क्रमांक नाही.

उच्च शिक्षणाबदल मूळ विषय हा आहे की, नेमके उच्च शिक्षण घेऊन करायचे काय ? जर आमच्या दोन वेळ रोजी रोटीचा प्रश्न सुटलेला नसेल तर उच्च शिक्षण कसे घेणार ? बरे ठीक आहे .उच्च. शिक्षण आमच्या या समस्या सोडवणार आहे का ? तेही उत्तर नाही .हल्ली शिक्षण संस्थेमध्ये काम कारणारे प्राध्यापक जर आनाखिनही वा-यावर असतील तर उच्च शिक्षणाची गुणवत्ता व विश्वासाऱ्हता कशी असेल म्हणजे आमच्या उच्च शिक्षणात मोठा बदल करण्याची गरज आहे. विद्यार्थ्यी हा त्याच्या शिक्षणाचे स्वावलंबी बनत गेला पाहीजे पण त्या विरुध्द आमचे शिक्षण बेकारांच फौज तयार करणारे होत आहे. हेच अन्य विकसित देशाच्या बाबतीत संख्यात्मक व गुणात्मक दोन्हीही वेगळे आहे. आमच्या देशात एकुण विद्यार्थ्यी संख्येच्या केवळ ७% विद्यार्थ्यी उच्चशिक्षणापर्यंत पोहचतात.तर कॅनडा १००%, अमेरिका ८१%, फ्रांस ५०%, इंग्लंड ३०%, असे प्रमाणे आहे. म्हणजे आमची विद्यापीठे,उच्चशिक्षण संख्या संख्यात्मक व गुणात्मक दोन्ही बावतीत पाठीमागे असलेल्या दिसतात.

आता प्रश्न पडतो समर्थ भारत निमिर्तीसाठी उच्च शिक्षण कशी मदत करेल आम्हाला धोरणे बदलावी लागतील संकेत पाळुन धोरणे ठरवावी लागतील. भारतीय लोक, शिक्षणतज्ञ घटना व संसद यांची मान्यता असणे अत्यंत गरजेचे आहे. या लोकशाही संकेताला डावलने हे एक सार्वभौमत्वावर प्रखर हल्ला करण्यासारखे आहे. स्वतंत्र भारताच्या सर्व उच्च शिक्षण धोरणाच्या आढावा घेतला असता आपणास सदयस्थिती पाहाता हार मानावी लागते. अपयश स्पष्ट दिसते. सध्या भारतसरकार जागतिक बँक आणि आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी यांच्या दबावाला बळी पडुन निणऱ्य घेताना दिसत आहे.उच्च शिक्षणावरील खर्चात दिवसे-दिवस कपात केलेली दिसत आहे .हल्ली आमचे भारत सरकार ४% पेक्षाजास्त खर्च उच्च शिक्षणावर करीत नाही ही बाब चिंताजनक आहे त्यामुळे उत्पादनक्षम मनुष्यबळ निर्माण करणारे शिक्षण,माणुस घडवणारे शिक्षण न मिळणे ही दुदैवी बाब मानाची लागेल .

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College

उच्च शिक्षणाची अशी आवस्था असेल तर समर्थ भारत निमिर्ती व प्रगतीची क्षेत्रे यांना साधने उच्च् शिक्षणाच्या पर्यायाने आपल्या देशातील सदयस्थितीतील उच्च शिक्षणाच्या आवाक्या बाहेरचे दिसत आहे . त्यामुळे मुळावर घाव म्हणजे उच्च शिक्षणाच्या मूलभूत बदलावर घाव घालण्याची गरज आहे असेच वाटते .

संदर्भ

- मानव विकास अहवाल :महाराष्ट्र शासन
- शिक्षण संक्रमण,जाने.२००७,जुन २००७
- पवार के.बी. इंडियन हायर एज्युकेशन, कन्सेप्ट पब्लिसिंग कंपनी:नवी दिल्ली २००२
- देसाई जीवन,(२००४), उच्च् शिक्षण दशा व दिशा , औरंगाबाद: किर्ती प्रकाशन
- नाईक चित्रा,(संपा) शिक्षण आणि समाज,इंडियन इन्स्टीटयुट ऑफ एज्युकेशन,ऑक्टो. डिसेंबर १९९०
- University News Vol.49, 50 Dec.12/08/2011

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

Peer Reviewed Referred and
UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

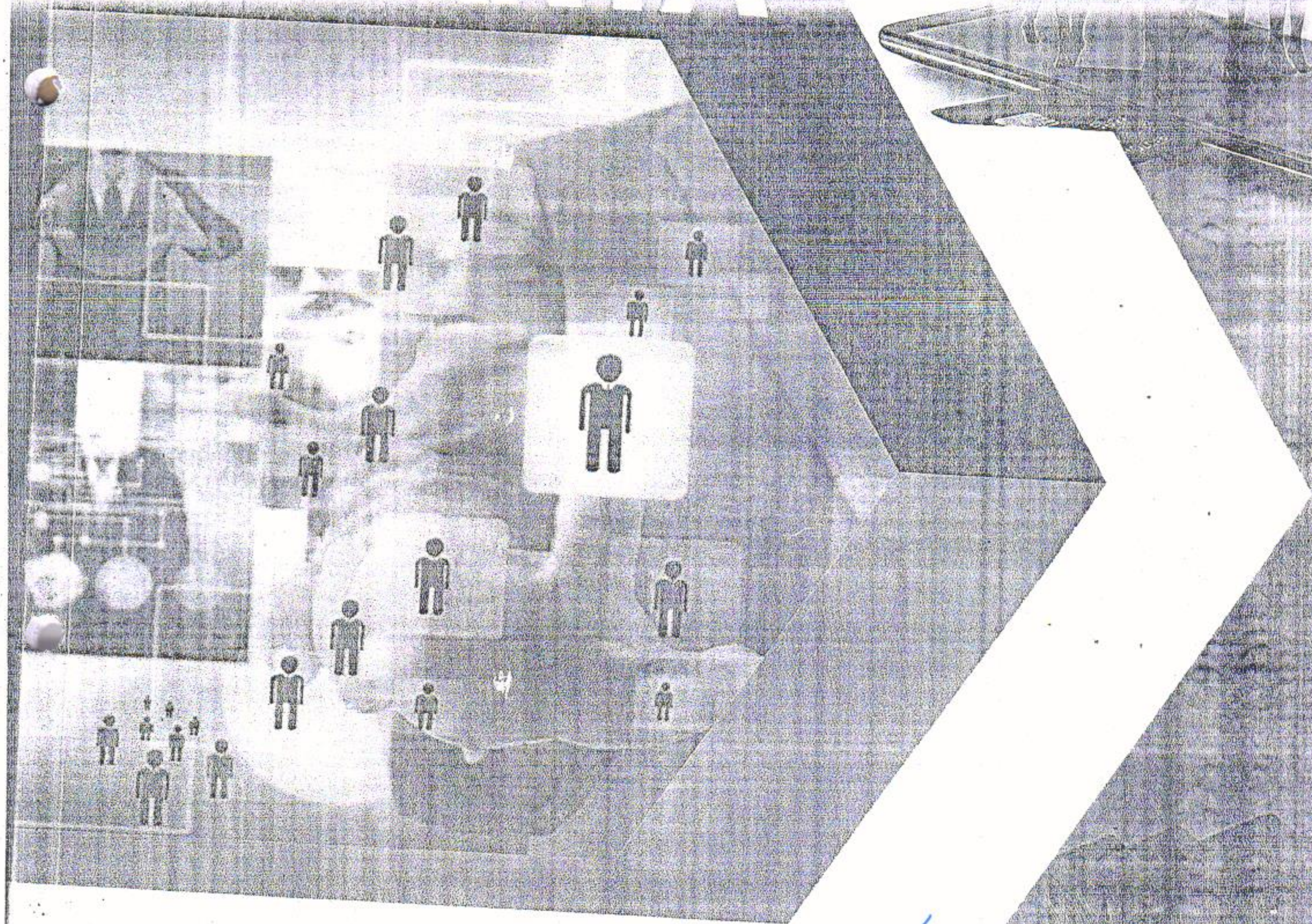

Volume-VIII, Issue-I
January - March - 2019
Marathi Part - I

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

Ajanta Prakashan

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

VOLUME - VIII, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

CONTENTS OF MARATHI PART - I

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१४	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांचे मानव संसाधन विकासातील योगदान **प्रा. डॉ. विजयकुमार महादेव गवई**	५८-६४
१५	चंद्रपूर जिल्ह्यातील लोकसंख्यावृध्दी व संरचनेच्या बदलत्या स्वरुपाचे भौगोलिक अध्ययन **प्रा. विलास क. काळे** **डॉ. बाब. बा.र. दुधपचारे**	६२-६५
१६	संत साहित्यातील समाज प्रबोधनाचे स्वरुप **प्रा. डॉ. सुषमा एम. लोखंडे**	६६-६९
१७	प्राथमिक स्तरावर कार्यरत शिक्षकांचा समावेशित शिक्षण विषयक विचार : एक अभ्यास **डॉ. कदम व्यंकट काशीनाथ**	७०-७५
१८	ग्रामीण साहित्यातील शेतकऱ्यांचे आक्रंदन - संवाद शेतकरी मित्राशी एक आकलन **प्रा. पसरकल्ले समाधान**	७६-७९
१९	पाली साहित्यातील सम्यक समाधी मार्ग **प्रा. डॉ. रजनी भि. गव गेडाम**	८०-८४
२०	मानविअधिकार व वंचितांच्या समस्या **प्रा. डॉ. संजय काशीनाथ पगर**	८५-८८
२१	दलित जाणिवा शब्दांकित करणारी निसर्गांकित कविता : मोहाडी **प्रा. प्रल्हाद दत्तराव भोपे**	८९-९६
२२	भारताची स्त्री सक्षमिकरण एक काळाजी गरज **विजय सुधाकर बुधे**	[illegible]
२३	सावित्रीबाई फुले व स्त्री शिक्षण **प्रा. कु. सरिता रघुनाथराव बुटले**	१००-१०७
२४	साहित्य पर्यावरण **प्रा. डॉ. आचोले पी. बी.**	१०८-११६
२५	आयुर्वेदिक औषधी उद्योगांद्वारे उत्पादनांच्या विपणन व जाहिराती करीता वापरण्यात येणाऱ्या माध्यमांचे अध्ययन **प्रा. हरेश टि. गजभिये**	[illegible]

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

VOLUME - VIII, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

१७. प्राथमिक स्तरावर कार्यरत शिक्षकांचा समावेशित शिक्षण विषयक विचार : एक अभ्यास

डॉ. कदम व्यंकट काशिनाथ
प्राचार्य, नेताजी सुभाषचंद्र बोस अध्यापक महाविद्यालय, किनगांव ता. अहमदपूर, जि. लातूर.

प्रस्तावना

भारतीय राज्यघटनेने कलम ४५ नुसार सर्व मुलांना वयाच्या १४ व्या वर्षापर्यंत प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे, मोफत देण्याची व्यवस्था केलेली आहे. सर्व बालकांना शिक्षणाच्या प्रवाहात आणण्यासाठी विविध प्रयत्न करण्यात आलेले आहेत. प्रथम १९९० मध्ये आंतरराष्ट्रीय स्तरावर या विषयावर चर्चा सुरु झाली. सर्वात प्रथम त्याच्या ' मानवीहक्क ' यासाठी याचा विचार झाला. १ थलंडमधील जोमटीयम येथे जागतिक परिषदेत सर्वांसाठी शिक्षण ही संकल्पना मांडण्यात आली. त्यातून पुढे समावेशित शिक्षण हा विचार आला. व तो विचार १९९४ मध्ये जगातील ९२ देशांनी मान्य केला.

प्राथमिक शाळा अपवादात्मक विद्यार्थ्यांना प्रवेश देतात त्यांच्या सामान्य विद्यार्थ्यांच्या गरजा प्रमाणे विचार होतो. व्यक्तिगत लक्षमात्र दिले जात नाही. ही बालके सामान्य विद्यार्थ्यांप्रमाणे उपक्रमात सहभागी होऊ शकत नाहीत. त्यांना सहभागी होण्यास अडथळे निमार्ण होतात. अशा मुलांसाठी वेगळ्या शाळा, उपक्रम व अभ्यासक्रमाची गरज असते. तर त्यां या क्षमताविषयी पूर्ण जाणकार शिक्षक असावा लागतो. अपवादात्मक बालकांना घर ते समाजापर्यंत सर्वत्र ओझे समजले जाते. काही शाळा तर अशा बालकांना चक्क प्रवेशही नाकारतात. सर्वसमावेशित शिक्षणात त्यांना सर्वासोबत शाळेत शिकण्याचा, जाण्याचा हक्क बहाल करण्यात आलेला आहे. आज समाजाची दृष्टी बदलण्याची गरज आहे. शाळा उपलब्धते बाबत समाजाची जिम्मेदारी महत्वाची आहे. ग्रामीण भागात अपवादात्मक मुले शाळांपासून वंचित दिसतात. आज त्यांच्या पालकाचे प्रबोधन करण्याची गरज आहे. या कार्यात प्राथमिक शिक्षकाची भूमिका महत्वाची ठरते.

शासनाने ९३ व्या घटना दुरुस्तीनुसार शिक्षण हा बालकाचा मूलभूत हक्क समजला आहे. १९७४ साली शासनाने 'अपंग एकात्मता शिक्षण' ही योजना लागू केली आहे. अपंगाना नौकरीच्या संधी, व्यवसाय संधी, सामाजिक गरजांमध्ये मदत व संरक्षण इत्यादी सुविधा दिल्या आहेत. त्या सर्व बाबी पालकांपर्यंत पोहचण्यासाठी प्राथमिक शिक्षकाची

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

भूमिका महत्व ची मानली जाते. त्या भूमिका अभ्यासण्याच्या दृष्टीने प्रस्तुत विषय हाती घेण्यात आलेला आहे.

संशोधन विषय

प्राथमिक स्तरावर कार्यरत शिक्षकांचा समावेशित शिक्षण विषयक विचार :एक अभ्यास

संशोधनाचे महत्व / गरज

शिक्षण राष्ट्रीय विकासाचा मूलमंत्र मानला जातो. देशाचा आधारस्तंभ घडवणा-या आकार देणा-या प्राथमिक शाळा. त्यांचा अभ्यासक्रम, पायाभूत सुविधा यावर शासन मोठ्या प्रमाणात खर्च करीत आहे. दुसरीकडे शासकीय योजना विषयी पार पाडल्या जाणा-या भूमेका व्यवस्थित पार न पाडल्याने समावेशित शिक्षणविषयक नकारात्मक दृष्टीकोन पहावयास मिळतो. अपवादात्मक बालाकादिषयी धार्मिक अंधश्रध्दा, अनिवार्य अभ्यासक्रम, न समजणारी अध्ययन शिक्षण माध्यमे, अप्रशिक्षित शिक्षक, गबाळे शैक्षणिक प्रशासन, अयोग्य वातावरण, अपूर्ण शैक्षणिक साधने त्यामुळे विद्यार्थी शालेय प्रगती करु न शकणारी मुले, अयोग्य वातावरणामुळे शाळे पासुन दूर असलेली मुले यांना समावेशित शिक्षणात सामावून घेणे व त्यांच्या समस्यांचा अभ्यास करुन योग्य उपाय योजना करणे आवश्यक आहे. समाजातील प्रत्येकाने त्यांच्या बद्दल स-हृदय विचार करण्याची गरज आहे. अशा महत्वाच्या विचाराबद्दल प्राथमिक शिक्षक किती सजग आहे हे जाणून घेण्यासाठी प्रस्तुत संशोधन करण्यात आलेले आहे.

संशोधनाची उद्दिष्टे

1. प्राथमिक शाळेतील शिक्षकांच्या सर्वसमावेशित शिक्षण विषयक भूमिका अभ्यासणे.
2. प्राथमिक शाळेतील शिक्षकांच्या वर्गाध्यापनातील विविध आंतरक्रिया अभ्यासणे.

संशोधनाची गृहितके

1. प्राथमिक शाळेतील सर्वसमावेशित शिक्षणात शिक्षकांच्या भूमिका महत्वाच्या ठरतात
2. प्राथमिक शाळेतील सर्वसमावेशित शिक्षणात शिक्षक - विद्यार्थी आंतरक्रिया महत्व च्या ठरतात.

जनसंख्या / न्यादर्श

प्रस्तुत लघु संशोधन कार्यासाठी लातूर जिल्हयातील अहमदपूर शहरांतर्गत ०६ प्राथमिक शाळा असून त्या पैकी ०३ शाळांची निवड लॉटरी पध्दतीने करुन प्रत्येक शाळेतील ३५

सहशिक्षक व प्रत्येक शाळेतील ०१ मुख्याध्यापक यांची प्रासंगिक व सप्रयोजन न्यादर्शनाने निवड करण्यात आलेली आहे.

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

संशोधन पध्दती

प्रस्तुत लघु संशोधनातून प्राथमिक शाळेतील शिक्षकाच्या सर्वसमावेशित शिक्षण विषयक भूमिका अभ्यासावयाच्या असल्याने, सद्य:स्थितीचा अभ्यास करावयाचा असल्याने सर्वेक्षण पध्दतीचा अवलंब करुन प्रश्नावली या साधणाच्या साहयाने माहिती संकलित करण्यात आली आहे.

संशोधनाचे साधन

प्रस्तुत लघु संशोधनातून प्राथमिक शाळेतील शिक्षकांच्या सर्वसमावेशित शिक्षण विषयक भूमिका पाहण्यासाठी उद्दिष्टानुरुप प्रश्नावली या साधनाची निश्चिती करुन शिक्षक व मुख्याध्यापक प्रश्नावली या साधनाचा अवलंब करुन माहिती संकलित करण्यात आलेली आहे.

सांख्यिकीय साधन

प्रस्तुत लघु संशोधणासाठी शिक्षक व मुख्याध्यापक प्रश्नावली या साधनाद्वारे माहिती संकलित करुन प्राप्त माहितीच्या आधारे अर्थ लावण्यासाठी माहितीचे विश्लेषण करुन शेकडेवारी व सरासरी या सांख्यिकीय साधनाने अर्थलावून निष्कर्ष व शिफारशी मांडण्यात आलेल्या आहेत.

व्याप्ती व मर्यादा

1. प्रस्तुत लघु संशोधनाची व्याप्ती ही अहमदपूर शहरांतर्गत येणा-या प्राथमिक शाळा पुरतीचआहे.
2. प्रस्तुत लघु संशोधन प्राथमिक शाळेतील शिक्षकांच्या सर्वसमावेशित शिक्षणांतील भूमिका/विचार पुरतेच मर्यादित
3. आहे.
4. प्रस्तुत लघु संशोधन हे केवळ शैक्षणिक वर्ष 2018-19 या काळात प्राथमिक शाळेतील कार्यरत शिक्षक व मुख्याध्यापक यांचा विचार करण्यात आलेला आहे.

प्रत्यक्ष कार्यवाही

प्रस्तुत लघु संशोधनाचे कार्यक्षेत्र अहमदपूर शहर निश्चित करुन अहमदपूर शहरतर्गत येणा-या ०६ प्राथमिक शाळापैकी लॉटरी पध्दतीने ०३ यादृच्छिक न्यादर्शन पध्दतीने प्रत्येक शाळेतील ०५ सहशिक्षक व मुख्याध्यापक यांची प्रासंगिक व सप्रयोजन न्यादर्शनाने निवड करुन संशोधकाने प्रत्यक्ष त्यांच्या भेटी घेऊन प्रश्नावली या साधनाच्या साहयाने माहिती संकलित केली आहे. प्राप्त माहितीचे विश्लेषन करुन शेकडेवारी व सरासरी या सांख्यिकीय

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

साधनाच्या साहायाने प्राप्त माहितीस अर्थ लावून निष्कर्ष व शिफारशी मांडण्यात आलेल्या आहेत. शिक्षक प्रतिसाद सारणी

प्र.क्र.	प्रश्न विवरण	शेकडा प्रमाण
1	इतर विद्यार्थ्याप्रमाणे वागणूक प्रतिसाद	73%
2	विद्यार्थी शारीरिक, बौध्दिक, सामाजिक इ. गरजांचा विचार प्रतिसाद	67%
3	अतिरिक्त तासिकेचे आयोजन प्रतिसाद	87%
4	उपक्रमावेळी अक्षम, कुशाग्र, सामान्य विद्यार्थी विषयक प्रतिसाद	73%
5	समावेशित शिक्षणविषयक प्रशिक्षण प्रतिसाद	67%
6	समावेशित शिक्षणविषयक संशोधन सहभाग प्रतिसाद	47%
7	समावेशित शिक्षणविषयक संशोधन सहभाग प्रतिसाद	73%
8	पालक ं प्रबोधन विषयक प्रतिसाद	73%
9	समाजाच्या गरजांची पूर्तता प्रतिसाद 25%= 00 50%= 47 75%=53 100%00	
10	वर्गाध्यापनात विद्यार्थी विचार सरासरी प्रतिसाद प्रमाण	73%
11	विद्यार्थ्याकडे वैयक्तिक लक्ष देणे प्रतिसाद	87%
12	अक्षमतांचा शोध व उपचार प्रतिसाद	87%
13	सध्याचा अभ्यासक्रम परिपूर्णताविषयक प्रतिसाद	67%
14	वर्गाध्यापनात विविध साधनांचा उपयोग प्रतिसाद	6 %
15	अभ्यासक्रमातील बदल विषयक प्रतिसाद	100 %
16	समावेशित शिक्षण प्रभावी होण्यासाठी उपाय प्रतिसाद	100 %

मुख्याध्यापक प्रतिसाद सारणी

प्र.क्र.	प्रश्न विवरण	शेकडा प्रमाण
1	विशेष विद्यार्थी प्रवेश संधी प्रतिसाद	100%
2	गरजेनुसार शाळेकडून साहित्य पुरवठा प्रतिसाद	100%
3	विद्यार्थी योग्य वर्गखोल्या व आसन व्यवस्था प्रतिसाद	33%
4	विद्यार्थी निदान व उपचार शिबीराचे आयोजन प्रतिसाद	67%
5	समावेशित शिक्षणविषयक प्रशिक्षण प्रतिसाद	67%
6	स्वयंसेवी संस्थेचा सहभाग प्रतिसाद	33%
7	शिक्षण विषयक गरजापुर्ती प्रतिसाद सरासरी प्रमाण	

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College

	२५= ० ०/ ५०%= ० ० /७५ %= १०० /१००%= ० ०	
8	शाळेकडून प्रवास व्यवस्था प्राप्त प्रतिसाद	67%
9	पुस्तके व शालेय साहित्य प्रतिसाद	100
10	शिष्यवृत्ती मिळवून देणेविषयक प्रतिसाद	67%
11	व्यवसाय शिक्षणविषयक मार्गदर्शन प्रतिसाद	33%
12	विविध योजनांचा उपयोग करुन देणेविषयक पतिसाद	67%
13	विशेष विद्यार्थी संगणक व्यवस्था प्रतिसाद	33%
14	सध्याचा अभ्यासक्रम परिपूर्णता विषयक प्रतिसाद	67%
15	अभ्यासक्रम बदल विषयक प्रतिसाद सरासरी प्रमाण	100 %
16	समावेशित शिक्षण प्रभावी होण्यासाठी उपाय प्रतिसाद	100 %

शिक्षक प्रतिसादावरुन निष्कर्ष

1. विद्यार्थी गरजेनुसार आगाव् तासिकेचे आयोजन व वर्गातील वागणूकविषयक प्रतिसाद चांगला प्राप्त झाला.
2. प्राथमिक शाळेत विद्यार्थ्यांच्या शारीरिक गरजांचा विचार अल्प प्रमाणात केला जातो.
3. शाळेमध्ये उपक्रमाचे आयोजन व पालक प्रबोधन विषयक प्रतिसाद चांगला प्राप्त झाला.
4. प्राथमिक शिक्षकांचे समावेशित शिक्षणविषयक कृतीसंशोधन सहभाग अल्प प्रमाणात प्राप्त झाला.
5. प्राथमिक शाळेतील शिक्षकांकडून समाज गरजांची पूर्तता सरासरी प्रमाण अल्प आढळले.
6. विद्यार्थी क्षमतांचा शोध व उपचार आणि शैक्षणिक साधनांच्या वापराविषयीचा प्राप्त प्रतिसाद चांगला प्राप्त झाला.
7. वर्गाध्यापनात विद्यार्थ्यांच्या गरजा व क्षमतांचा विचार अल्प प्रमाणात केला जातो.
8. समावेशित शिक्षण पुर्तीसाठी अभ्यासक्रमातील बदलाविषयीचा प्रतिसाद चांगला मिळाला.
9. प्रभावपूर्ण समावेशित शिक्षण अमलबजावणी विषयक प्रतिसाद अल्प प्रमाणात मिळाला मुख्याध्यापक

प्रतिसादावरुन निष्कर्ष

1. प्राथमिक शाळेत सर्व समावेशित विद्यार्थी प्रवेशाच्या संधी व साहित्य पुरवठा प्रतिसाद चांगला प्राप्त झाला.
2. प्राथमिक शाळेतील विद्यार्थी योग्य वर्गखोल्या व आसनव्यवस्था प्रतिसाद अल्प प्राप्त झाला.

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College

3. विद्यार्थी निदान व उपचार, स्वंयसेवी संस्थांचा सहभाग विषयक प्रतिसाद अल्प प्राप्त आला.
4. शिक्षणविषयक गरजांची पूर्ती व शालेय साहित्य पूर्ती प्रतिसाद चांगला प्राप्त झाला.
5. विद्यार्थ्यांना व्यवसायशिक्षण, मार्गदर्शन व प्रवास व्यवस्थाविषयक प्रतिसाद अल्प प्रमाणा प्राप्त झाला.
6. विद्यार्थ्यांना विविध योजनांची माहिती व शिष्यवृत्ती प्राप्ती विषयक प्रतिसाद चांगला प्राप्त झाला.
7. विद्यार्थी संगणक व्यवस्था व अभ्यासक्रमातील बदल विषयक प्राप्त प्रतिसाद चांगला आढळला.
8. समावेशित शिक्षण प्रभावपूर्ण होणेविषयक प्राप्त सरासरी प्रतिसाद चांगला आढळला.

शिफारशी

1. प्राथमिक शाळांमध्ये कार्यक्रमाचे आयोजन करतांना विद्यार्थी गरजांचा विचार करावा.
2. प्राथमिक शिक्षकांना समावेशित शिक्षण विषयक लघु संशोधनात सहभागी व्हावे.
3. प्राथमिक शाळांनी वर्गाध्यापनातून विद्यार्थी क्षमता व समाज गरजांची पूर्तता करावी.
4. सर्वसमावेशित शिक्षण विषयक अभ्यासक्रमात बदल करुन कृतीयुक्त शिक्षण, प्रकल्पकार्य [illegible] विकास विषयक अभ्यासक्रमावर भर दयावा.
5. समावेशित शिक्षणाचा विचार करुन शाळेच्या वर्गखोल्या व आसन व्यवस्था तयार करावी.
6. आवश्यक तेथे शिक्षण विषयक कार्य करणाऱ्या समाजसेवी संस्थांचा सहभाग घ्यावा.
7. विशेष विद्यार्थ्यासाठी व्यवसाय शिक्षण, मार्गदर्शन व प्रवासाची सोय करावी.
8. समावेशित शिक्षणाचा विचार करुन अभ्यासक्रमाची रचना करावी.
9. शिक्षकांनी समावेशित शिक्षणाच्या प्रभावपूर्ण अमलबजावणीसाठी कार्य करावे.

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

ISO 9001:2008 QMS
ISBN / ISSN

Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal
Journal No. 40776

An International Multidisciplinary Quarterly Research Journal

Volume - VII, Issue - IV, October - December - 2018
ISSN 2277 - 5730

AJANTA

Impact Factor - 5.5 (www.sjifactor.com)

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

Is Hereby Awarding This Certificate To

डॉ. व्यंकटराव का. कदम

As a Recognition of the Publication of the Paper Entitled

जागतिकीरण: उच्च शिक्षण गुंतवणुक व गुणवत्ता

Principal
Vasantrao Naik B.Ed College
Shirur (Taj.) Tq Ahmedpur Dist. Latur

Ajanta Prakashan
Jaisingpura, Near University Gate,
Aurangabad. (M.S.) 431 004
Mob. No. 9579260877, 9822620877
Tel. No.: (0240) 2400877,
ajanta1977@gmail.com, www.ajantaprakashan.com

Editor : Vinay S. Hatole

2018

ISSN 2229-6190
RNI. MAHMUL02937/2010/35848
International Registered and Recognized
Research Journal Related to Higher Education for Social Sciences

SOCIAL GROWTH

CHIEF EDITOR
DR. BALAJI KAMBLE

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

RNI. MAHMUL02937/2010/35848 IMPACT FACTOR - 4.35 ISSN 2229-6190

SOCIAL GROWTH

Issue : XV, Vol. V, Nov. 2017 To April 2018

INDEX

Sr. No	Title for Research Paper	Page No
1	Study of Goods and Services Taxes Dr. R. D. Ganapure	1
2	Impacts Of Demonetisation on Indian Economy Dr. Balaji G. Kamble	5
3	Social Aspect of Health Care Facilities in Omerba Block Dr. Narsing B. Kadam	12
4	अमरावती जिल्हातील कोरकु आदिवाशी जमातीचे सामाजिक जीवन - एक ऐतिहासिक अध्ययन डॉ. भानूदास डि. जामनेकर	19
5	महात्मा ज्योतिबा फुले आणि सत्यशोधक समाज डॉ. व्ही. के. कदम	25
6	व्यंकटराव रामा शिंदे यांचे महाराष्ट्र परिषदेतील योगदान विष्णू भागवत नरहरे	30
7	ग्रंथपालाची ईलेक्ट्रॉनिक युगात भूमिका गजाजन एस. दराडे	34
8	क्रीडाक्षेत्र आणि योगाभ्यास बी. एच.जाधव	39
9	बालकाचे हक्क - विश्लेषनात्मक चिकित्सा डॉ. दीपक दत्तराव कोदुरवार	44
10	संसदीय मुल्याच्या संदर्भात पं. जवाहरलाल नेहरु व श्रीमती इंदिरा गांधी यांच्या भुमिकेचे तुलनात्मक अध्ययन अविनाश मा. फाळके	49
11	शिक्षणाच्या खाजगीकरणाचा समाजशास्त्रीय अभ्यास पांडूरंग किसनराव मगर	55

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Tai)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

ISSN 2231-6671

International Registered and Recognized
Research Journal Related to Higher Education for all Subjects

Hi-TECH
RESEARCH ANALYSIS

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj) Tq.Ahmedpur Dist.Latur

EDITOR IN CHIEF
DR. BALAJI KAMBLE

Issue : XV, Vol. IV
HI-TECH RESEARCH ANALYSIS
IMPACT FACTOR 3.92
ISSN 2231- 6671
Feb. 2018 To July 2018

INDEX

Sr. No	Title for Research Paper	Page No
1	Challenges Before Co-Operatives in the use of Information Technology Dr. M. M. Patel	1
2	A Bibliometric Study of the Doctoral Dissertations in the Subject of Marathi Submitted to the Marathi Department of Marathwada University Aurangabad **A. P. Bhande**	5
3	Cpe Scheme is Boon for College Library **S. B. Deshmukh**	16
4	Comparision of Intelligence Between M.P.Ed and M.Ed Students of Amravati University **Dr. Omprakash Aneja, Ashokkumar Jaishanker Tiwari**	19
5	महात्मा फुले के समाजविषयक विचार तानाजी रामभाऊ बोराडे	25
6	महाराष्ट्राच्या औद्योगिक विकासाचे मूल्यमापन डॉ. बी.एम. खामकर	27
7	आरोग्याच्या अर्थशास्त्राच्या समस्या डॉ. दयानंद विश्वंभर शिंदे	30
8	शिवाजी महाराजांचे कृषिविषयक धोरण डॉ. व्ही. के. कदम	36
9	अनुवाद : समस्या आणि उपाय डॉ. सुरेश व्ही. शिंदे	40
10	महात्मा बसवेश्वरांची राज्य विषयक संकल्पना डॉ. रत्नाकर बी. लक्षटे	57

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj)Tq.Ahmedpur Dist.Latur

2022

Impact Factor-8.575 (SJIF) ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Referred Indexed

Multidisciplinary International Research Jou

March -2022

(CCCXLIV) 344 -F

WOMEN IN INDIA AND ABROAD

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor
Dr. Duleshwari Tembhare
Political Science.
Govt College,
Lamta Balaghat, Madhya Pradesh

Editor
Dr. Baliram Pawar
Head, Department of Sociology
Mahatma Phule College Kingaon Latur
Maharashtra-413523

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College

This Journal is indexed in :
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

For Details Visit To : www.aadharsocial.com

Aadhar P

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal | ISSN : 2278-9308 | March, 2022

Impact Factor -(SJIF) -8.575, Issue NO, 344 (CCCXLIV) F

INDEX

No.	Title of the Paper	Authors' Name	Page No.
1	A Study On Factors Affecting Work Life Balance Of Women Employees Working In Health Sectors	Lipsita Dash /Dr. Sanjukta Padhi	1
2	Characterization of women in the work of Assia Djebar: An analysis of la femme sans sepulture	Dr. Nishant Singh	5
3	Gandhian Feminism	Kakali Sharma	9
4	World of Death depicted in the poetry of Emily Dickinson	Yugal Jyoti Borah	12
5	Sumona Sinha as a writer in French Expression	Ashis Mahato	17
6	Law of Women	Kushagra Upadhyay	21
7	The Courage and Patriotism of Sadhani:The Queen of Chutia Kingdom (Sadia) of Assam	Gitanjali Bharali	24
8	The Future of Women Entrepreneurship in India	Smt. Sampada S. Lavekar	28
9	India's Budget 2022-23: Women- Led Development	Dr.Yogita Arun Kopate	31
10	The emergence of solace and love in the selected works of Elizabeth Barrett Browning	Shirsak Ghosh	35
11	Women's perception regarding virtual banking	Anil.N	38
12	Title :Indian Women and their contributions in Indian NationaMovement	Dr. Chandana Das	42
13	Sudha Murthy: An Ideal Woman	Dr. Mhaske R.U.	46
14	Why Prostitution Is Not Supported As A Legitimate Business In India AStudy	A.Subhashini	48
15	Importance of Financial schemes and Institutional Support to Promote Women Entrepreneur	Dr Balagar Jyothi	54
16	राजमाता जिजामाता आणि हिंदवी स्वराज्य	प्रा.डॉ.व्यंकट का.कदम	60
17	स्त्रियांवरील अत्याचार: एक उत्तर-वैज्ञानिक अध्ययन (Violence Against Women: A Post-Scientific Study)	राकेश भगवान पाटील	63
18	भारतातील महिलांच्या आरोग्याची स्थिति आणि समस्या	प्रा. प्रकाश साहेबराव काळवणे	67
19	आदिवासी स्त्री व तिचा दर्जा	डॉ. चंद्रशेखर आर. भेजे	70
20	पायाभूत सुविधांमधील अहिल्याबाई होळकर यांचे महत्वपूर्ण योगदान	पाटील स्वाती विजय / अकोशगीर दत्तुगीर गोस्वामी	75

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College
Shirur (Taj.) Tq.Ahmedpur Dist.Latur

2023

Impact Factor-8.575 (SJIF) ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Single Blind Peer-Reviewed & Refereed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

SOCIAL REFORMERS IN INDIA

February -2023

ISSUE No- (CCCXCVII) 397-B

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor
Dr.Manashi Gogoi Borgohain
Head, Department of Education
Nandalal Borgohain City College,
Dibrugarh, Assam

Principal
Vasantrao Naik B.Ed.College

This Journal is indexed in :
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

ISSN : 2278-9308
February 2023

INDEX -B

No.	Title of the Paper / Authors' Name	Page No.
1	Impact Analysis Of White Color Crimes **Mr.N. Meenakshisundaram , Mrs. A. Subhashini**	1
2	Baba Amte: The Great And Devotee Social Reformer **Dr. Manisha Ashish Mahatale**	3
3	Issues and Challenges of Visually Impaired People in Karnataka: A Sociological Study **Dr.Chidananda Swamy.C**	7
4	Dr. B R Ambedakar's An Overview On Woman Empowerment **Mr. Nagappa L H**	12
5	Gandhiji's Concept of Truth and Non-Violence **Joygopal Singha**	16
6	Gautam Buddha – A Social Reformer **Mrs.A.Subhashini , Ms.T. Kanniga**	19
7	Education Philosophy Of Mahatma Gandhi **Mrs. Rajni Yadav**	24
8	Savitribai Phule **Sima Ghatak**	28
9	Dr. B. R. Ambedkar: His Thoughts and Impact on Economic Growth and Development. **Dr. Ashish K. Mahatale**	32
10	Mahatma Gandhi **Swapna Bhowmik Dutta**	36
11	Strategy, Important and Requirement of Research in Current Scenario **Dr.Nilima Dawane**	40
12	Corruption In India: Status, Causes And Impacts **Dr. Tanka Prasad Upadhyaya**	44
13	A Comparative study of the state response during The Spanish flu of 1918 and Covid-19 in India **Prof Arjun Rao Kuthadi , G. Vijayalakshmi**	49
14	संत तुकाराम यांच्या अभंगातील उपदेश डॉ. विजयकुमार शिवदास ढोले	54
15	गौतम बुद्धांनी सांगितलेला धम्म आणि धर्म श्री.संतोष अ.सूर्यवंशी	58
16	लिंगभाव आणि भारतीय समाज प्रा.डॉ.दिलीप तुकाराम कदम	63
17	राजर्षी शाहू महाराज यांचे शैक्षणिक कार्य प्रा. समाधान नारायण दराडे	68
18	राजाराममोहन रॉय यांच्या शैक्षणिक विचारांची उपयुक्तता प्रा.डॉ. चव्हाण सुखदेव गोविंदराव	71
19	छत्रपती शाहू महाराजांचे शैक्षणिक कार्य प्रा. डॉ. सतीश गंगाराम ससाणे	75
20	शिवकालीन स्थापत्य कला : ऐतिहासिक अभ्यास डॉ. व्यंकट काशीनाथराव कदम	77

Principal